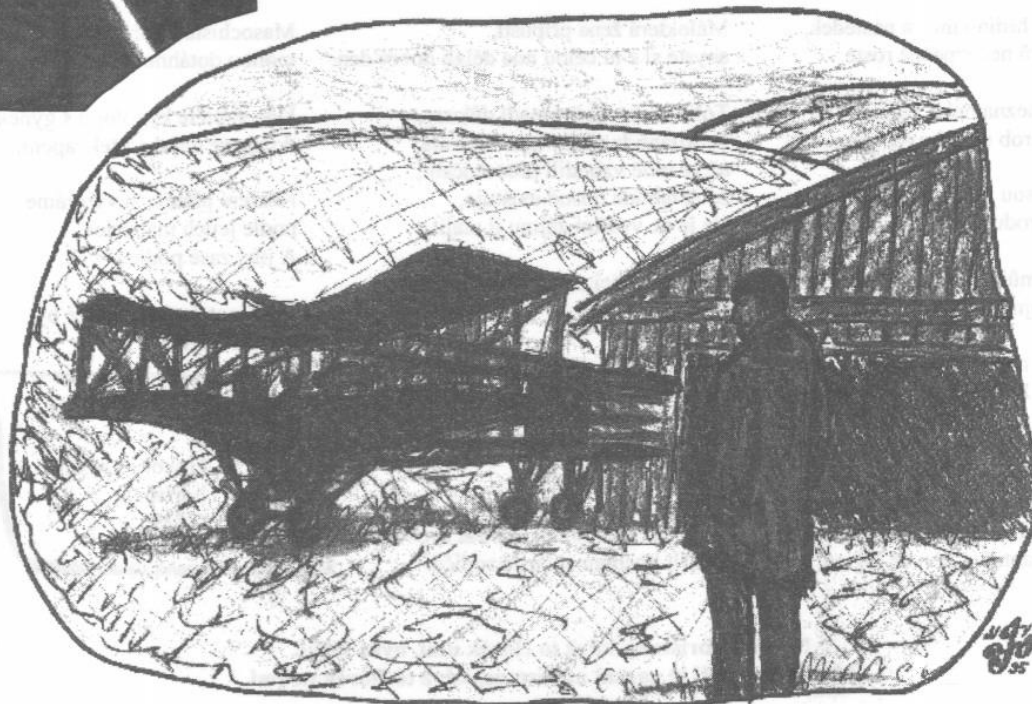

Létající Wanke

V době před první světovou válkou, kdy ještě motorové létání vězelo v dětských botičkách, odvážil se novoveský Karl Wanke sestrojiti vlastní letadlo. Vše se odehrávalo ve velké dřevěné kůlně v Luční ulici. Tam stroj vznikal. Jako pohon byl použit motor Laurin - Klement. Wanke sestrojil dvouplošník, který byl sice dostatečně lehký, ale ně dosti stabilní. Dvakrát se s ním pokoušel vzlétnout a dvakrát havaroval. Po dvou startovních nezdarech byl nucen vzdát, aniž by podnikl jediný let. Později se podílel na stavbě litoměřického způsobilého letiště a poté byl nasazen do války jako pilot.

1911

.. AEROPLAN ..

VON KARL WANKE, NEUDORF BEI GABLONZ A. N.
(Nord-Böhmen)

I. Allgemeine Beschreibung der Type: 50 HP.

DAS CHARAKTERISTISCHE MERKMAL DIESER NEUEN TYPE IST:
DIE EINFACHHEIT DER ANORDNUNG ALLER ORGANE, WODURCH
DER AEROPLAN BESONDERS AN BETRIEBSICHERHEIT GEWINNT.

Der neue Flieger, der eigens für den Höhenflug konstruiert ist, gehört in das System der modernen Biplane; er ähnelt dem Aeroplane des $\dagger$ Aviatikers Lefebvre; beim Baue aber wurden Abänderungen, welche im Interesse der Betriebsicherheit und besseren Steuerung getroffen worden sind, vorgenommen.

Die Trag- und Steuerflächen sind ebenso angeordnet, wie bei Blériot, nur mit Rücksicht darauf, dass der neue Apparat ein Doppeldecker ist, während der genannte Aviatiker einen Monoplan besitzt. Die zwei grossen Tragflächen, von denen die obere etwa um 3 m² grösser ist, sind Rechtecke, deren Breite ca. 8,30 m und deren Flächen ca. 30 m² betragen. Die Fläche des Höhensteuers ist ungefähr 4,30 m² gross; 6 m² fallen noch auf andere Auftriebsflächen, sodass also die Gesamttragfläche ca 40 m² beträgt. Die Bepannung bildet der, mit Kautschukpräparaten gedichtete Shirting, der in doppelter Lage verwendet ist, um eine glatte Oberfläche zu schaffen und etwaige Luftwirbel auszuschliessen. Die Rippen der Flugmaschine sind aus astreiem Eschenholz gelertigt. Die Spannröhre sind insgesamt aus Klaviersaitenstahl und alle Längsträger sind mit den Querversteifungen so verbunden, dass die Holzteile nicht gerade an diesen Stellen geschwächt wurden.

Diese Konstruktionen sind entschieden Verbesserungen gegen die Blériot'schen Konstruktionen, die gerade in letztgenannten Punkten zu wünschen übrig liessen. Gesteuert wird der Apparat durch 2 Automobilscheinwerfer, einen Fusshebel und ein Lenkrad rechts vom Führersitz. Der Sitz des Piloten ist aus Gurten hergestellt und nach vorn und rückwärts verschiebbar, je nach dem Gewichte der einzelnen Flieger.

Tolik staré vyprávění. Existoval opravdu novoveský aviatik Karl Wanke, nebo se jedná jen o pouhý výplod fantazie? Torzo spisku z roku 1911, jehož titulní stranu otiskují, je oním důkazem, přinášejícím další cenné svědectví. Obsahuje podrobný technický popis dvouplošníku a porovnává jej se stroji ostatních tehdejších průkopníků aviatiky. Spisek rovněž seznamuje s aviatikovými záměry. První zkušební let je naplánován na červenec 1911 v prostorách aviatického klubu kde jinde než v sídle monarchie - Vídně stejně jako další lety. V srpnu 1911 se měly uskutečnit další lety v Liberci, jako další cíl si Wanke vytknul dálkový let z Vídně do Prahy a jeho snem byl let přes Atlantik do amerického Indianopolis. Jak dopadly jeho videňské lety a zdali se mu podařilo s jeho vylepšeným dvouplošníkem přeci jen vzlétnout, zůstává však pro mě prozatím tajemstvím, stejně jako jeho další osud. Patřil každopádně k báječným snikům své doby, doby překotných technických vynálezů. Můžeme zkrátka říci: " U zrodu aviatiky stál také novovesák Karl Wanke."

-jas-

HLADOMOR 1771-1772

Drsný je zdejší kraj. Oč drsnější a nehostinnější se však musel jevit těm zdejším obyvatelům, kteří tento kraj osidlovali a na malých horských políčkách uzmutých divočině se snažili vypěstovat skromnou obživu. Čas od času se navíc přidala nepřízeň počasí a zdejší lid pak sužovaly bída, hlad a nemoci. Mezi nejhorší takové pohromy patřil veliký hladomor v letech 1771 a 1772.

V zimě roku 1769 napadlo mnoho sněhu až do výše dvaceti loktů, čímž velká část ozimého obilí byla zničena a to, které bylo na jaře znovu zaseto, zničilo při žních deštivé počasí. Nedostatek potravy se počal objevovat již téhož roku na podzim. V lednu se objevila na půlnoční obloze severní záře, jež pokryla oblohu tak, jako by nebe plamenem hořelo. Tehdejší pověřivý lid v tom viděl prst boží, zlekl se, omdléval a usuzoval, že naň Bůh brzy sešle nějakou pohromu. A toto tušení se vyplnilo. Z neúrody vzešla veliká dražota následovaná hladem a morem, které postihly nejen Čechy, ale i Slezsko, Sasko a Bavorsko. Mezi lidem nastala neslýchaná nouze a bída, nebylo chleba ani otrub, ze kterých se chléb pekli. Lid, nemaje čím by ukojil svůj hlad, jedl trávu, v mléce vařený jitrocel, rozsekané a rozmočené kopřivy a jiné nezáživné věci. Také z mlýnského prachu si pekli chléb nebo z usušené a rozemleté řezanky. Mnozí opuchli a zhusta umírali. Cena potravin i nadále stoupala. V zimě 1771 napadlo zase mnoho sněhu, ten do poloviny března nadobro roztál, avšak již na květnou neděli 24. března napadlo znovu velké množství sněhu a uhodily veliké mrazy, kvůli nimž mnoho lidí umrzlo, také zvířata a ptactvo hynuly. Všechno obilí vymrzlo a jarní setí, pokud nějaké bylo, mohlo začít teprve v květnu. Cena obilí se zvýšila sedmeronásobně. 3. června začalo pršet a po pěti nedělích dešťů byl i zbytek možné úrody zmařen. Ceny obilnin dostoupily závratných výšek. Jistý hospodář v nedaleké obci prý dal za bochník chleba a půl měřice ovsa celé své hospodářství. Jedlo se maso psů, koček, myší, ba i zdechliny, ubožáci sloupávali kůru ze stromů a požívali ji a v ústech lidí zemřelých byly často kůra a tráva nalezeny. K hladu přidružil se roku 1771 mor či neznámá nemoc jemu podobná a nebylo dosti rukou, které by mrtvolu zavčas pohřbívaly. A přeci i v těchto těžkých dobách se našli spekulanti, kteří, přestože měli velké obilní zásoby, odmítali z nich cokoli prodat čekající na ještě vyšší ceny. Tomuto vydržidušství učinila svým výnosem přítrž až Marie Terezie.

Z hladu se konečně lidé naučili také jísti brambory. Tyto hlízy byly do té doby v ošklivosti i u těch nejchudších lidí, ač již několik let byl lid k jejich požívání nabádán. Jen největší bída a hlad naučily lid vařit tyto cizozemské hlízy, které Prusové čili Braniboři do země přinášeli a které byly proto nazvány "branibory" čili "brambory". Také tehdejší vrchnost vybízela lid, aby sázel "zemská jablka a hrušky" (Erdapfel).

Aby se hlad nemohl již nikdy v takové míře rozšířit, byly od roku 1788 zavedeny povinné kontribuční sýpky. Do nich každý poddaný, který měl ornou půdu, musel skládat část svého osiva a nashromáždilo-li se množství obilí nad stanovenou potřebu, prodalo se, čímž vznikly kontribuční obilní fondy. Zbytky takového kontribučního skladu je možno doposud spatřit na návrší nad nedalekou vsí Skuhrovem.

Ke konci roku 1771 zemřelo v Nové Vsi na následky hladu 52 lidí (zprávy ze smržovské úmrtní matriky jsou však neúplné). Z toho v dolní Nové Vsi (jablonecká úmrtní matrika) 33 osob. V č.p. 33 šest osob, v č. 12 a 13 po pěti osobách, v č. 23 a 29 po třech, v č. 22, 25, 38 po dvou, v č. 11, 19, 27, 30 a 31 po jedné osobě. Na Horní Černé Studnici zemřelo podle smržovské úmrtní matriky 41 obyvatel, 11 v roce 1771 a 30 v roce následujícím. Na maršovické části Horní Černé Studnice (severní výběžek pod dnešním lomem), kde v té době stály dvě usedlosti č. 8 a 9, zemřelo dle dochovaných zápisů 10 obyvatel, dům č. 8 na tomto místě zanikl * a č.p. bylo přeneseno na Dolní Černou Studnici. Druhá usedlost pak po nějaký čas zůstala pustá. V obci tedy hladomoru podlehl dle dochovaných písemných svědectví celkem 103 zdejších obyvatel (skutečný počet bude zřejmě ještě vyšší). V roce 1771 byly v obci očíslovány domy, díky čemuž známe k tomuto roku jejich přesný počet. V Nové Vsi stálo tehdy 106 a na Horní Černé Studnici 28 domů.

Ze smržovské úmrtní matriky: 10.5.1744 se v č.25 na Horní Černé Studnici narodila čtyřčata. Byli to 4 chlapci, podle vánoční historie pojmenovaní Josef, Kašpar, Melichar a Baltazar. Čtyřčata nepřežila, tři chlapci zemřeli v den narození, čtvrtý tři dny poté. Rodiče Johann Georg Linke a jeho žena Anna Justýna padli za obět' hladomoru v roce 1772.

* č.8 bylo kolem roku 1774 přeneseno na nově vystavěný dům v Dolní Černé Studnici, kolem roku 1800 však na původním místě stojí dům či rozvaliny se stejným číslem (majitel Haupt Anton), v registru 1843 existuje č.8 již opět pouze na Dolní Černé Studnici. -jas-

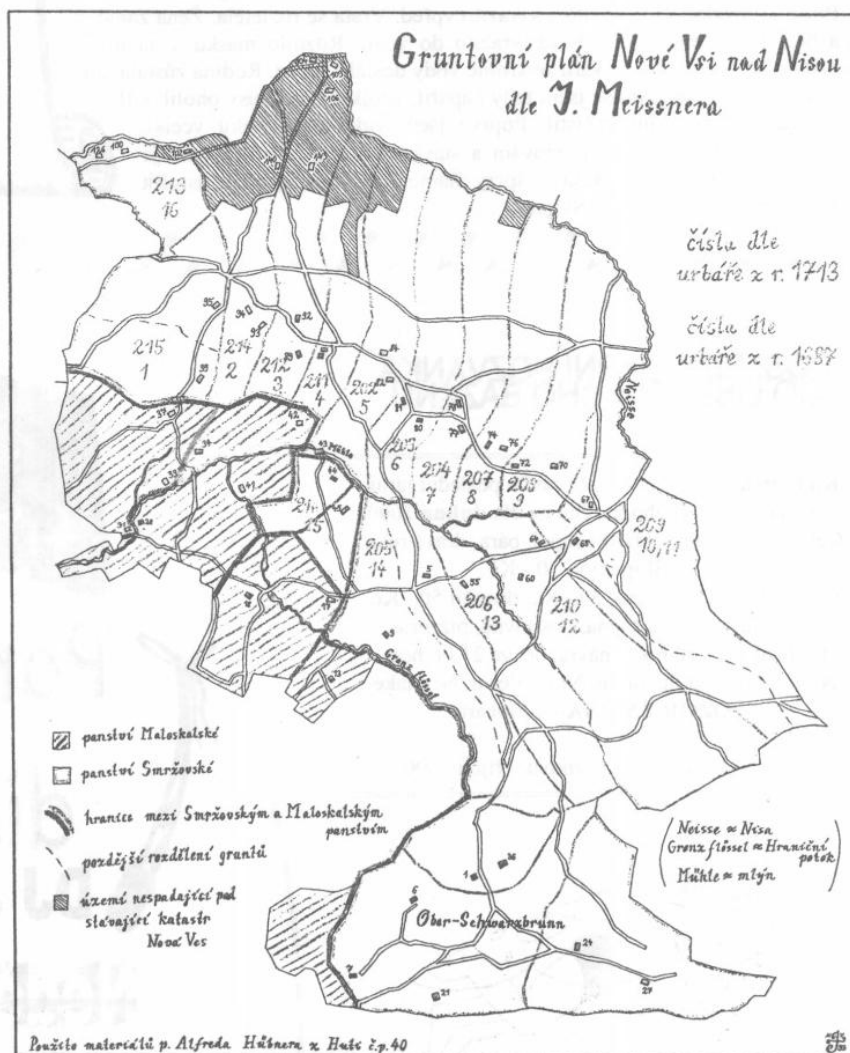

HŘBITOV A HŘBITOVNÍ KOPEC

Kde hledat pomyslný střed naší obce? Zdálo by se, že právě takovým středem obce je "náměstí" u bývalého Křnigova hotelu - dnešního obecního úřadu. Vrátime-li se ale o 90 let nazpět, nenalezli bychom tu nám všem důvěrně známou křižovátku, silnice vedoucí k Dolní Černé Studnici tu tehdy ještě nestála. O dalších patnáct let dříve bychom zde nenalezli ani pozdější dominantu obce - hotel - nejprve Křnigovu továrnu. O dalších 30 let nazpět v běhu času by tu nebyla k nalezení ani "okresní jablonecko-novoveská silnice". Než se vyprávění stočí znovu do doby, kam sahá naše paměť, vydejme se při hledání pomyslného středu naší obce v čase ještě mnohem dále nazpět...

Doba, kdy byla založena naše obec, není přesně známa. První písemnou zmínku nalézáme až v urbáři (popisu) panství semilského z roku 1634. První vizitace z roku 1654 již dokládá pevné rozdělení osady na 16 lánů s usedlostmi na smržovské části Nové Vsi a rozdělení na 3 lány v Horní Černé Studnici. Maloskalská část obce - dolní Nová Ves vedla po nějakou dobu skrytou existenci. Ze tří statků, které se zde tehdy nalézaly, byl jeden veden jako přívěsek ke mšenské správě, další dva pod Jistebkem či Maršovicemi bez udání přesného místa. Rekonstrukce gruntovního plánu - tedy jakéhosi prvotního rozdělení půdy v obci mezi osadníky - však přináší mnoho otázníků. V osídlené části obce hranice mezi smržovským a maloskalským panstvím a tím i mezi statky má zvláště nepřirozený průběh, který nepochybně nevznikl při prvotním dělení obce na grunty. Abychom mohli vznik obce vnímat v nejširších možných souvislostech, je třeba se zhloubat do historie jednotlivých panství v oblasti dnešního Jablonce. V roce 1538 se majitelem panství maloskalského stal rod Vartemberků. Vlastnil také rohozecké panství, které ale kromě části Pěněcina do našeho okolí nezasahovalo. V roce 1615 odkoupil maloskalské panství představitel starého šlechtického rodu - Zikmund Smiřický ze Smiřic a na Skalách. Na začátku 16. století Smiřičtí vlastnili panství hruboskalské, semilské a od roku 1516 také panství navarovské, zasahující až do Jizerských hor. Obyvatelstvo bylo tehdy ještě české, jak je patrné z hraničního sporu o Jizerku (1539). Po Bílé hoře se stal majitelem všech uvedených panství Albrecht z Valdštejna. Roku 1628 prodal maloskalské a rohozecké panství rodu hrabat Desfoursů. Zbývající dvě - panství navarovské a semilské - vyjma okolí hradu Navarova (malé navarovské panství) spojil a jako semilské panství odprodal opět Desfoursům. Ti roku 1662 vyčlenili z panství semilského samostatné panství Smržovku...

Gruntovní plán Nové Vsi nad Nisou znázorňuje rozdělení obce na grunty, tak, jak to popisují urbáře z let 1687 a 1713. Zakresleny jsou též usedlosti a domky chalupníků s čísly popisnými, tak, jak jim byly uděleny při očíslování domů v roce 1771. Znárněna je i tehdejší síť cest. V horní části plánu je naznačeno území, přifařené v roce 1899 na žádost majitelů tamních realit k Lučanům.

V gruntovním plánu je oním sporným místem návrší v centrální části obce. Až do roku 1654 byl kopec pravděpodobně přiřazen k maloskalskému panství a s největší pravděpodobností byl rozčleněn ke dvěma ze tří statků v dolní Nové Vsi:

- 1) č.p.17 (usedlost v místě dnešního smetiště), č.p.18 (Chumovi - dnes Musilovi),
- 2) č.p.34 (usedlost nad dnešním domem Bernardových), č.p.41 (v místě domu Hartykových), č.p.42 (usedlost v místech pod domem Ševčíkových).

Po roce 1654 byly části uvedených gruntů přiřazeny k semilskému panství a spojeny do gruntu číslo 15 (číslování dle urbáře Rohozeckého 1687), jako vlastník je uváděn Daniel Weiss. V soupise vlastníků 1713/14 (číslo 216) jsou vlastníky Elias a Hans Weyss. Tehdy tu již stály domy č.p.44 (dnes rodina Rajevských) a č.p.45 (v místě nad domem Fialových).

V Tereziánském katastru (1748) je obec formálně rozdělena na několik částí a každá z nich nese kvůli lepší orientaci staré místní pojmenování - pomístní jméno. Pozemky na návrší ve středu obce, přináležející k č.p.44/45 nesou také takové pojmenování - "Vogelherdberg" - tedy "Kopec s čihadlem" nebo jen "Čihadlo". Prastaré čihařské řemeslo ke zdejšímu kraji neodmyslitelně patří. Bylo jediným způsobem lovu, který mohli vykonávat prostí lidé bez povolení své vrchnosti. Na návrších a vrchovištích před dřevěným přístřeškem v kleci poskakovali volaví ptáci a svým hlasem k sobě vábili hejna tažných ptáků. Ti nic netušíc sedali na lep, byli chytáni do důmyslných pastí, aby posléze skončili na panském stole. Z počátku 17. století je ve frýdlantském archivu bezpočet zpráv o jizerskohorských ptáčnících a z této doby zřejmě pochází i naše pojmenování. Tento název je památkou na nejzazší dějiny naší osady. Návrší bylo původně z velké části zalesněno a ještě indikační skica (1843) ukazuje zalesněná území v centru obce tam, kde bychom si dnes les ztěžili dokázat představit.

V roce 1876 se k tehdy již samostatné obci Nové Vsi připojuje konečně dolní část obce. Díky několikaletému společnému úsilí zdejších obyvatel vznikl v letech 1894/95 nový areál hřbitova. Hřbitov byl vystavěn stavitelem Františkem Kaudelou z Jablonce spolu se studnou, oplocením z otesaných žulových kvádrů ze dvou stran, centrálním křížem, kůlnou a márnici se zvoničkou na střeše. Pozemek byl vybrán na návrší ve středu obce, nazývaném tehdy nově "Tepperberg" - "Tepperův kopec" nebo snad "Hrnčířský kopec" podle majitele usedlosti č.44 zvaného či přezdívaného Tepper ("Hrnčíř"). Dle místního podání měl onen Tepper ve svém domě pálit hrnce. Dokladem toho by mohla být veliká komínová pec a zvláštní kamenné výklenky v kamenné zdi nad domem. Památkou na Teppera a jeho prý velmi početnou rodinu je také prastará dřevěná lavice v roubené části stavení, obepínající prostornou místnost ze tří stran.

Vedle hřbitova místní okrašlovací spolek dokončil v červenci 1914 v místech dnešního fotbalového hřiště park s prostranstvím pro lidové slavnosti. Dnešní "bufet" vedle klubovny TJ Vesko byl vystavěn rovněž okrašlovacím spolkem v roce 1923. O tom jak šťastná myšlenka to byla, svědčí jeho využívání k týmž účelům až do dnešních časů. Na opačné straně návrší pak v letech 1935/36 vyrostl katolický kostelík Panny Marie. Symbolicky tak vedle sebe na témže návrší stojí kostelík - místo setkání věřících s Bohem a svědek slavnostních okamžiků lidského života, spolkové prostranství (dnešní hřiště) sloužící k pořádání lidových veselí a upevňování sousedského soužití (a dnes také jako sportovní stánek) a hřbitov - místo posledního spočinutí - místo vzpomínek na minulé generace.

Kopec na rozhraní dříve rozdělené osady, Čihadlo, Tepperův kopec, Hřbitovní či Kostelní kopec, to vše je jediné místo - pro někoho možná právě onen pomyslný střed naší obce... -jas-

Snímek z roku 1908 zachycuje centrální část obce z dnešní "Jizerky". Dům v popředí (čp. 86) bychom tehdy našli v místech naproti novostavbě manželů Špicarových. Ve střední části snímku se rýsuje návrší se hřbitovem, starými cestami, nalevo vyčnívá věž Kónigovi továrny.

vynavačů nacismu. Byla to práce těžká, namáhavá, celá organizace odsunu spočívala na 12 českých lidech, v červnu se nám přihlásili k výpomoci něm. komunisté (antifašisté). Brzy však počali přijíždět první hraničáři z vnitrozemí, nabízelí ihned svoji pomoc, čímž nám práci značně usnadnili. Zejména velkou zásluhu má p. Plšek, který pomáhal radou i skutkem v každém případě.....

Pan Josef Čepelík ve svých pamětech o převratové době v roce 1945 vypravuje:

V posledních dnech dubnových 1945 nastal rychlý spád událostí, který se jevil jak v továrně fy. Merlet a spol. v Nové Vsi n/N nežájmem již o výrobu a horečnou přípravou k obraně a stavění překážek, tak i ve veřejnosti, kde Volkssturm byl stále v pohotovosti.

Češi, pracující u zmíněné firmy, brali si již stále dovolenou a hleděli prožítí konec války u svých rodin a známých ve vnitrozemí, poněvadž žádný z nás nevěděl, jakým způsobem se válka vlastně ukončí a zda ještě v kritických dnech nedojde zde v pohraničí k nějaké persekuci zde zaměstnaných Čechů, poněvadž jak horečný shon s přípravami obrany, tak i zfanatizování místních nacistů nasvědčovalo tomu, že opravdu zde dojde k nějaké obranné akci. Dne 3. května doslechl jsem se, že v Železném Brodě a v Těpčích obyvatelstvo odstraňováním německých tabulek a firem, jakož i vyvěšováním českých a státních vlajek zahájilo boj proti okupantům. Hned druhého dne s nejpotřebnějšími věcmi jsem rovněž odcestoval do svého stálého bydliště v domnění, že k zabírání pohraničí dojde z vnitřní české strany.

Do Nové Vsi jsem přišel opět v pátek ráno, dne 11. května. Již v sousedních vesnicích, jimiž jsem procházel, visely na všech domech bílé prapory, mezi nimiž bylo lze spatřiti tu a tam i český prapor, poukazující na české obyvatele domu. Od Šumburku podél silnice a v příkopech ležely vraky motorových bojových vozidel a zanechané automobily různých druhů uprchlými německými vojáky. Spousty zanechaného střeliva, pancéřových pěstí, granátů a plné bedničky patron, jakož i kusy německého vojenského stejnokroje a výzbroje byly svědky prohrané přestřelky a krátkého boje a prchajících Němců a pronásledujícího je ruského vojska předešlého dne.

Neměl jsem mnoho naděje, že projdu silnicí, vedoucí od Dolní Černé Studnice do Nové Vsi, poněvadž ještě v lesích se ukrývali esesmani, kteří hledali příležitost nějakého chodce oloupiti o šatstvo a převléci se. Avšak bohudíky hned na okraji lesa u Nové Vsi byli již ruští vojáci se svým generálním štábem. Jedinou poznávací známkou Čecha tehdy byla jen červenobílá stužka v klopě kabátu. Hned na okraji vesnice všude jsem viděl jen bílé prapory. Českých praporů bylo pořídku a visely někdy i tam na domech, nyní prázdných po evakuovaných již obyvatelích. Na okraji silnice stál prostřelený autobus, Němky z říše jim chtěly uprchnouti, když jej zastihla ruská střela. V očích Němců jsem spatřil zklamání a byla v nich zřetelně napsána nejistota z budoucnosti. Do poslední chvíle věřili Goebelsově propagandě a nyní byli bezradní, třásli se před Rusy, kteří jim byli vždy líčení jako neukázněné bandy bez známký civilizace - nyní nechápali, že je s nimi jednáno lidsky, daleko lépe, než vítězná německá armáda si počínala v Rusku.

Odpoledne jsem šel na obecní úřad, kde jsem se setkal s Josefem Dymlem, který mě informoval o všech událostech do dnešního dne. Nabídl jsem mu svou pomoc při konsolidaci poměrů v obci, přijal ji s radostí. Měl jsem kladný poměr k Nové Vsi. Byl jsem do obce nasazen za války a stala se mi druhým domovem. V revolučním národním výboru byla většina Němců. Byli to sice antifašisté, kteří stáli vždy v krajní opozici k nacistům - kteří se neobávali s námi česky mluvit, přesto však obec vyžadovala vedení českého. Prozatím však nebylo jiného. Nová Ves byla z 95% německá, počet Čechů ještě klesl přesídlením určité části obyvatelstva do vnitrozemí..... Pokračování příště.

-jas-

Takový byl konec německé vojenské jednotky, která projížděla 7.května 1945 od Smržovky směrem na Kokonín. Své tažení skončila v lese na silnici za Novou Vsí (foto J. Chuchla)

vyznavačů nacismu. Byla to práce těžká, namáhavá, celá organizace odsunu spočívala na 12 českých lidech, v červnu se nám přihlásili k výpomoci něm. komunisté (antifašisté). Brzy však počali přijížděti první hraničáři z vnitrozemí, nabízelí ihned svoji pomoc, čímž nám práci značně usnadnili. Zejména velkou zásluhu má p. Plšek, který pomáhal radou i skutkem v každém případě.....

Pan Josef Čepelík ve svých pamětech o převratové době v roce 1945 vypravuje: V posledních dnech dubnových 1945 nastal rychlý spád událostí, který se jevil jak v továrně fy. Merlet a spol. v Nové Vsi n/N nezájmem již o výrobu a horečnou přípravou k obraně a stavění překážek, tak i ve veřejnosti, kde Volkssturm byl stále v pohotovosti.

Češi, pracující u zmíněné firmy, brali si již stále dovolenou a hleděli prožítí konec války u svých rodin a známých ve vnitrozemí, poněvadž žádný z nás nevěděl, jakým způsobem se válka vlastně ukončí a zda ještě v kritických dnech nedojde zde v pohraničí k nějaké perzekuci zde zaměstnaných Čechů, poněvadž jak horečný shon s přípravami obrany, tak i zfanatizování místních nacistů nasvědčovalo tomu, že opravdu zde dojde k nějaké obranné akci. Dne 3. května doslechl jsem se, že v Železném Brodě a v Těpčích obyvatelstvo odstraňováním německých tabulek a firem, jakož i vyvěšováním českých a státních vlajek zahájilo boj proti okupantům. Hned druhého dne s nejpotřebnějšími věcmi jsem rovněž odcestoval do svého stálého bydliště v domnění, že k zabírání pohraničí dojde z vnitřní české strany.

Do Nové Vsi jsem přišel opět v pátek ráno, dne 11. května. Již v sousedních vesnicích, jimiž jsem procházel, visely na všech domech bílé prapory, mezi nimiž bylo lze spatřiti tu a tam i český prapor, poukazující na české obyvatele domu. Od Šumburku podél silnice a v příkopech ležely vraky motorových bojových vozidel a zanechané automobily různých druhů uprchlými německými vojáky. Spousty zanechaného střeliva, pancéřových pěstí, granátů a plné bedničky patron, jakož i kusy německého vojenského stejnokroje a výzbroje byly svědky prohrané přestřelky a krátkého boje a prchajících Němců a pronásledujícího je ruského vojska předešlého dne.

Neměl jsem mnoho naděje, že projdu silnicí, vedoucí od Dolní Černé Studnice do Nové Vsi, poněvadž ještě v lesích se ukrývali esesmani, kteří hledali příležitost nějakého chodce oloupiti o šatstvo a převléci se. Avšak bohudíky hned na okraji lesa u Nové Vsi byli již ruští vojáci se svým generálním štábem. Jedinou poznávací známkou Čecha tehdy byla jen červenobílá stužka v klopě kabátu. Hned na okraji vesnice všude jsem viděl jen bílé prapory. Českých praporů bylo pořídku a visely někdy i tam na domech, nyní prázdných po evakuovaných již obyvatelích. Na okraji silnice stál prostřelený autobus, Němky z říše jím chtěly uprchnouti, když jej zastihla ruská stfela. V očích Němců jsem spatřil zklamání a byla v nich zřetelně napsána nejistota z budoucnosti. Do poslední chvíle věřili Goebelsové propagandě a nyní byli bezradní, třáslí se před Rusy, kteří jim byli vždy líčeni jako neukázněné bandy bez známky civilizace - nyní nechápali, že je s nimi jednáno lidsky, daleko lépe, než vítězná německá armáda si počínala v Rusku.

Odpoledne jsem šel na obecní úřad, kde jsem se setkal s Josefem Dymlem, který mě informoval o všech událostech do dnešního dne. Nabídl jsem mu svou pomoc při konsolidaci poměrů v obci, přijal ji s radostí. Měl jsem kladný poměr k Nové Vsi. Byl jsem do obce nasazen za války a stala se mi druhým domovem. V revolučním národním výboru byla většina Němců. Byli to sice antifašisté, kteří stáli vždy v krajní opozici k nacistům - kteří se neobávali s námi česky mluvit, přesto však obec vyžadovala vedení českého. Prozatím však nebylo jiného. Nová Ves byla z 95% německá, počet Čechů ještě klesl přesídlením určité části obyvatelstva do vnitrozemí..... Pokračování příště.

-jas-

Takový byl konec německé vojenské jednotky, která projížděla 7.května 1945 od Smržovky směrem na Kokonín. Své tažení skončila v lese na silnici za Novou Vsí (foto J. Chuchla)

8. květen 1945 - den osvobození od fašismu

(pokračování)

(z paměti Josefa Čepelíka)... Mimo Čechy zaměstnané u fy. Merlet znal jsem toliko Josefa Dymla, Františka Janečka, Karla Brixho a snad ještě dva jiné. Pořádek v obci udržovaly hlídky, sestavené téměř úplně z Němců. Hlídkovalo se celou noc. 12. května ráno jsem po svém příchodu na obecní úřad zjistil, že sem bylo svezeno mnoho různého zboží, zejména poživatin, které zanechali po sobě Němci z obce samovolně uprchlí. Sepsal jsem veškeré zboží a dal je uskladnit. Po té jsem počal úřadovati a nařídil soupis českého obyvatelstva. Tu jsem teprve poznal všechny Čechy. Dále jsme vydali nařízení o povinném nošení pásků na rukávy pro Němce, aby byli snáze rozeznáváni a aby stávající chaos byl aspoň z části zvládnut. Veškerá snaha národních výborů v těchto prvních dnech nového státu byla soustředěna jen na udržení pořádku. Na okresním národním výboru v Jablonci nad Nisou nebylo nikoho, kdo by mohl dát nejnutnějších instrukcí, musili jsme celou agendu zapřáhnouti na vystavování propustek německému obyvatelstvu, které procházelo naší obcí do svých bydlíšť. Značný čas spotřebovaly i osobní prohlídky. Ještě téhož dne byla stráž místního národního výboru posílena dvěma Čechy: Rudolfem Peterkou a Josefem Coufalem. R. Peterka byl ihned jmenován velitelem stráže.

14. května bylo bývalému obecnímu šoférovi odcizeno z bytu mnoho cenných věcí lidmi přestrojenými za partyzány, druhého dne byla vyplundrována Jizerská bouda. Dle udání hostinské byli to opět lidé, ustrojeni v partyzánské kombinézy. Zjištění nebyli a stráž byla zesílena na 20 mužů.

16. května vydalo vojenské velitelství Rudé armády příkaz, aby všichni němečtí muži byli pod eskortou naší stráže odvedeni do Smržovky na tamní velitelství. Odtamtud byli někteří eskortováni do říše, ostatní přivedeni zpět do Nové Vsi ...

Protokol

sepsaný dne 28. května 1945 v kanceláři Národního výboru v Nové Vsi n/N.

Předmět

jest výslech Ladislava Novotného, nar. 21. dubna 1915, bytem ve Stružnici čp. 103, okres Lomnice n/P, který dříve byl zaměstrán u fy Merlet a spol. v Nové Vsi jako lisář bakelitu a který byl dán firmou Merlet na dobu 5mi neděl do pracovního tábora do Mostu.

Ladislav Novotný vypovídá následující:

Dne 6. února 1942 byl jsem volán do kanceláře fy Merlet, kde mne očekávalo Gestapo, paní Merletová, vedoucí podniku Carl Fuhrmann a Rudolf Zimmermann, který té doby byl domovníkem pobočného závodu čp. 116. Sotvaže jsem u kanceláře otevřel dvíře, dostal jsem hned od jednoho Gestapáka facku, načež mne začali hned vyplýchat německy. Když jsem namítal, že nerozumím, Zimmermann Rudolf hned proti mně svědčil, že rozumím, ale že nechci a proto jsem dostal hned další dvě facky. Paní Merletová odmítla na moji žádost být tlumočnicí, načež se mnou sepsali hned zatýkač a hned mne vzali s sebou.

V poslední době měl jsem sice jeden defekt u lisu, což však nepřekáželo v úvahu, poněvadž takový defekt u takovém podniku se přihází velmi často.

Jako velitel Volksturm Merlet dal rozkaz jednou na Hořní černo Studnici rozkaz, což mně může dosvědčiti František Sobota z Jablonce, Novoveské ulice, nachouli na mne, že mne mohou hned zastřeliti, poněvadž jsem měl dobrou práci nechtěl.

Skončeno a podepsáno.

Protokol

sepsaný dne 23. května 1945 ve strážnici Národního výboru v Nové Vsi n/N.

Předmět

jest výslech Karla Schuberta, řeznického, narzeného dne 25. 7. 1884 v Jablonci n/N, bydlícího v Nové Vsi čp. 357, který asi v červnu 1940 učinil udání na rolníka Zikmunda Wenzla, rolníka z Nové Vsi čp. 72, který na základě tohoto udání byl zatčen a dopraven do trestaneckého tábora, kde v krátké době zemřel.

Stalo se to následovně: V červnu 1940 sedělo několik mužů v hostinci "Weissequelle" pana Kleinerta a mezi řečí Zikmund Wenzel prohlásil, že Hitlera nepotřeboval a doufá, že ho ani nadále potřebovat nebude. Mezi těmito lidmi byl i uvedený Schubert, který tvrdí, že neví, kdo tam již byl a na cestě domů že byl někým zezadu udeřen. Na něm jest podezření, že on udal na Wenzla udání, poněvadž Wenzel hned nato byl sebrán a odveden do trestaneckého tábora, kde v krátkém čase zemřel.

Karel Schubert byl strážní Národního výboru v Nové Vsi zjištěn a předáván se četnické stanici v Lužanech k dalšímu vyšetřování.

Předseda Národního výboru :

Byla zavolána ještě žena zemřelého Adele Wenzel z Nové Vsi čp. 72, která vypověděla následující: Její muž byl zavřen v Liberci, odkud se vrátil nemocen, takže doma ustavičně ležel a po 13 měsících zemřel doma. Jak jí její muž řekl, udání na něho učinil sám Schubert.

Praha volá o pomoc.

Snímek z 5. května 1945 ve 21 hodin. S napětím, při zatemnění, sledujeme vývoj události.

(Bratříkov - foto Chuchla)

Ukázka z agendy Národního výboru v Nové Vsi z května 1945.

Železnobrodská skupina dobrovolníků zasáhla do boje. (Žel. Brod - foto Bartůněk)

Pan Josef Hrdlička ve svých pamětech vzpomíná:

..... Dne 11. června 1939 mi otec opatřil práci v lomě pod Černou Studnicí, ale sotva jsem nastoupil, byl jsem zatčen a odveden na četnickou stanici v č.252. Když jsem byl veden okolo domu č.119, vyběhla pí Schierová a volala, abych byl oběšen. Byl jsem vyslýchán až do večera, načež mě odvezli na Gestapo do Jablonce, odtud pak do Liberce. 10. července 1939 mne sice propustili, ale po Novém roce 1940 mne poslali do říše na práci. R. 1942 jsem se vrátil do Bratříkova.

V Bratříkově jsem dočkal revolučních dnů. 3. května byla na návsi prohlášena nová československá republika a ihned na to sestavena bojová četa, která vykonávala hlídkovou službu. 7. května skupina 17 mužů, oblečených do leteckých kombinéz a špatně vyzbrojena, nastoupila cestu přes protektorátní hranice do svých bývalých domovů. V Maršovicích se od této skupiny odloučili tři muži: já, Chuchla Josef a Mazánek J., hodlali jsme ve směru na Černou Studnici opatřit nějaké zbraně. Sotva jsme vstoupili do vesnice, navštívil jsem svého otce, náš příchod však se rychlostí blesku rozneseš obcí. Velitel Volkssturmu Zimmerman přišel se zdviženými rukama, ale zbraně k dispozici dát nemohl, sdělil nám, že jsou všechny v Nové Vsi, ve skladu obecního úřadu. Nařídil jsem ihned odevzdání všech zbraní soukromých, zatímco Josef Chuchla usedl na kolo a odjel pro posilu. Vrátil se v autě s Jaromírem Kopalem z Bratříkova, přisedli jsme a odjeli do Nové Vsi. V úřadovně bylo přítomno celé vedení obce i s velitelem Volkssturmu. Po krátkém vyjednávání byl nám celý sklad zbraní předán. Bylo to 51 pušek desetiranových, dva kulomety, spousty nábojů a mnoho pancéřových pěstí. Když jsme zabavené zbraně nakládali na naše auto, projížděla kolem plně obsazená auta s esesmany, ale nikdo z nich si nás ani nepovšiml, ačkoliv náš vůz byl označen červenobílým praporem na chladiči. Když jsme zbraně naložili, vmísili jsme se mezi projíždějící, neboť nebylo jiné volby, chtěli-li jsme se z Nové Vsi dostat. V lese za Ostrým rohem jsme odbočili, poněvadž vozy před námi se zastavovaly, kdesi vpředu se objevila asi překážka. Jeli jsme tedy po sáňkovací dráze k Černé Studnici a potkali jsme nákladní auto, patřilo p.Šourkovi z Bratříkova a přiváželo nám posilu, mnoho mladých lidí, nadšených ale téměř beze zbraní. Vydali jsme každému pušku a karton nábojů a vrátili jsme se do Nové Vsi pro náboje a pancéřové pěstě, které jsme nepobrali. Celá akce se odbyla bez jediného výstřelu.

První rudoarmějci, se kterými jsem se setkal na křižovatce za Novou Vsí. Nalevo Rudolf Hrdlička. (10.5.1945 - foto Chuchla)

Plukovník Katušin, který přišel se svým průvodem jako první představitel vítězné Rudé armády do Železného Brodu, děkuje za uvítání. (Žel. Brod - foto Bartůněk)

Když jsem se poprvé hlásil na obecním úřadě, převzatém již revolučním národním výborem, ku spolupráci, spatřil jsem tam jen neznámé tváře. Jako předseda fungoval p. Hauser, dále tu úřadoval p. Čepelík. Zřídili jsme podle vzoru Nové Vsi hlídkovou službu také v Černé Studnici, v níž jsem byl já, můj syn Josef, p.p. Chuchla, Fišer a několik německých antifašistů.

5. července 1945 zase poprvé od okupace vzplála na Černé Studnici hranice k počtě Mistra Jana. Slavnosti se zúčastnili též dva členové S.N.B., kteříš mne vyzvali, abych se 6.7.45 o 4. hodině hlásil na obecním úřadě.

Započal odsun Němců, prvním transportem jsme měli poslat do říše třicet vybraných. Nevraceli se hrdí, se vzdornými čely, plakali, omdlávali a pokoušeli se o sebevraždu. Pak den za dnem jsme posílali Němce domů - byla to práce nervy drásající, leč nebylo vyhnutí - vinu nesli sami, jejich musí být také pokání. Němci odcházeli a přicházeli Češi. Mezi prvními byli to hraničáři Jand'ourek, Plšek, Volejník, Hartig, Urbánek, Skalička. Chum a Nový. A za nimi další a další..... Pokračování příště.

-jas-

Hostinec - místo, kde pocestný nalezl osvěžení, něco k jídlu a kde mohl přenocovat. Ty staré stály vždy u frekventovaných cest. S vystavěním nové komunikace byly zanedlouho - jak ukazuje historie - stavěny také nové hostince. Starý formanský provoz ustával, na konci 19. století hostince oživila turistika a se zrušením panské správy a vzniku vesnického společenstva na novém svobodnějším základu se postupně rodily vesnické spolky. Jejich činnost byla s místními hostinci - především s takovými, které mohly nabídnout prostorný sál - úzce spjata.

Jak já si představuji ten správný vesnický hostinec? Musí to být místo nasáklé historií vesnice, v níž stojí, nasáklé veselými i smutnými příběhy svých současných i dřívějších návštěvníků. Místo se zvláštní nepopsatelnou atmosférou, která vzniká léta. Je takový hostinec u nás? V naší obci za posledních asi 100 až 200 let bylo v provozu přibližně 30 hostinců. O všech bude v budoucnu řeč. Který z nich je ale v provozu dnes? Kolik z nich vlastně ještě stojí? Zachovala se alespoň nějaká ze staveb ve stavu, který by upomínal na bývalý účel..... Možná, že ano, možná ne. Hledejte se mnou.

HOSTINEC "LESNÍ ZÁMEČEK"

Tři první selské usedlosti v dolní Nové Vsi se svými lány zúrodněné půdy byly s domky chalupníků a bezzemků zpočátku ze všech stran obklopeny lesem. V jednotlivých popisech panství a především v katastrech pak můžeme sledovat, jak les postupně ustupoval rozrůstajícímu se osídlení obce. Na pozemcích statku č.p. 34 (stojícím přibližně na místech dnešního domu paní Bernardové) se tísnilo na méně úrodné půdě několik chalup. Mezi nimi i č.p. 35 (dnes chalupa pánů Pokorného, Aubrechta, Janečka a Viktorína). Domovní číslo napovídá, že domek tu stál již před rokem 1771 (1. očíslování domů v obci). V Josefském katastru (asi 1787) je uveden jako majitel domku č. 35 Joseph Weiss. Byl poddaným poddaného - tehdejšího majitele gruntu č.p. 34 - Hanse Kaspera Rösslera. Robotní soupis z roku 1840, který se doplňuje s prvním podrobným katastrálním rozkreslením obce - stabilním katastrem z roku 1843 - udává u domu č.p. 35 následující obyvatele:

Knoblochová Barbara, roz. 1781, vdova po Josefu Knoblochovi, tkalci v Nové Vsi č.35,

rozená Pilzová ze Smržovky č.4

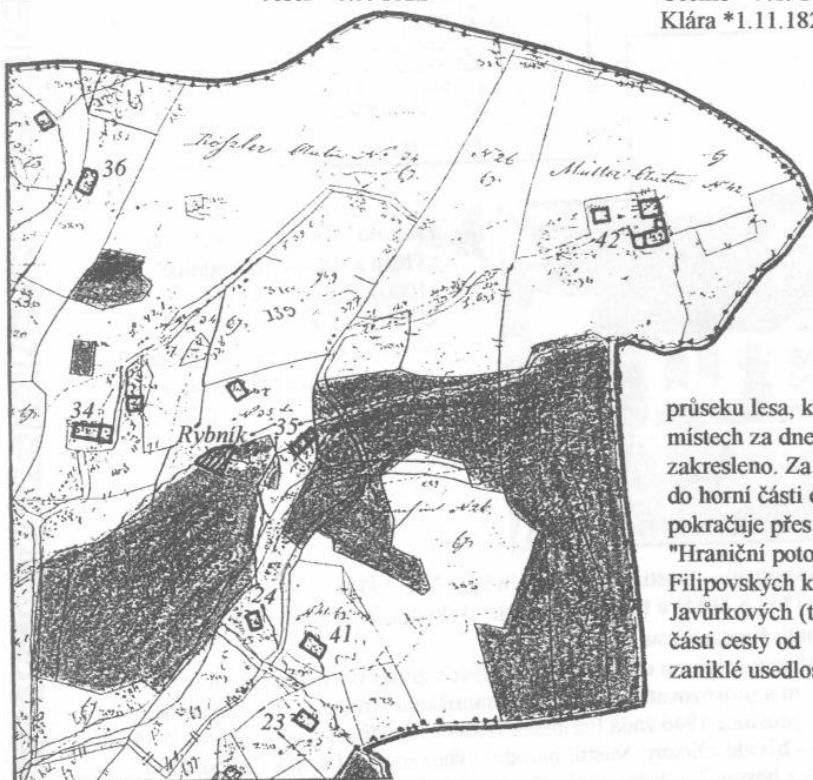
synové - Ignác *12.2.1820

Josef * 6.5. 1822

dcery - Agáta *22.12.1813

Cecilie * 9.1. 1818

Klára *1.11.1825

Výřez z Indikační skici z roku 1843, která byla podkladem stabilního katastru.

Je na něm zachycena část dolní Nové Vsi s hranicí dvou sousedních panství, tmavá pole znázorňují zalesněné pozemky, zakresleny jsou tehdejší komunikace, vodoteče, tehdy stojící domy a dodatečně sem kreslí zanesl i návrh trasování budoucí silnice. Dům č.35 je k nalezení v

průseku lesa, kudy vedl i mlýnský náhon k rybníku (v místech za dnešním domem Svárovských), obojí je rovněž zakresleno. Za pozornost stojí průběh staré cesty vedoucí do horní části obce. Přes "Černohorských zahradu" pokračuje přes kamenný (dodnes uchovaný) mostek přes "Hraniční potok" a nad dnes rekreačním domkem Filipovských kličkuje mezi skalisky na dnešní zahradě Javůrkových (tehdy lesem) a dále vede do doposud užívané části cesty od Šťastných pod Ševčíkovi, kde končí ve dvoře zaniklé usedlosti č.42.

Soupis živnostníků z roku 1886 jmenuje u č. 35 Gustava Weisse - obchodníka s dřevem a šindelem a výrobce skleněného zboží a u sousedního domu č. 218 (rodina Šťastných) je připsáno - Weiss Anton - hostinský, výrobce skleněných perel a kramář. Oba domy byly v držení jedné rodiny, č.218 bylo vystavěno kolem roku 1880 u nové novoveské silnice, dům tvořil mimo jiné zázemí k hostinci č.35. Tam začal být hostinec provozován nepochybně rovněž až po vystavění nové silnice z roku 1868, která si v těchto místech musela ještě razit cestu lesem. Ze stejné doby pochází také název hostince - "Lesní zámček" či "U lesního zámčku"

Poprvé se s názvem "**Lesní zámeček**" setkávám v knize protokolů spolku dobrovolných hasičů z Nové Vsi. V zápise z 20. prosince 1886, konaném právě v hostinci "**Waldschlössl**" se krom jiného dozvídáme o přípravách hasičského spolku na nadcházející masopust. Bylo usneseno sestavit "**tirolský kroužek**", který má doprovázet kapela pana kapelníka Brücknera, stanoveny je vstupné na pořádanou akci pro členy i nečleny spolku a je rozhodnuto čistý výtěžek vložit do fondu pro výstavbu hasičského "**ležiště**"(hasičské ležiště - zároveň sušárna hadic - bylo vystavěno hned vedle školy v roce 1889 - jak nás zpravuje letopočet nad jeho vraty). Bouda na kostýmy, pásy (asi na ohraničení prostoru , kde byla veselice pořádána) a pozvánky měl zajistit vrchní velitel hasičského spolku.

Gasthaus zum Waldschloßchen.

gasthaus
zum
Waldschloßchen
7-11/12/13

Hostinec "Lesní zámček" na výřezu z dobové pohlednice (1900). Zděná přistavba se sálem byla tehdy pouze přízemní, nalevo vidíme dnes již neexistující letní verandu s kuželnou.

V předávacím protokolu z 26. října 1945 je v seznamu obchodů a řemeslných živností uveden také hostinec "Lesní zámeček" spolu s národním správcem a provozovatelem hostince Františkem Grossem. Po krátkou dobu nesl hostinec nový název "U Krobiana". 9. prosince 1946 žádá František Gross - národní správce hostince č.35 o přemístění živnosti hostinské do č.p.219 - bývalé záložny. Místní národní výbor souhlasí s podmínkou, "že živnost bude vedena slušným způsobem vůči hostům". 6.ledna však již o totéž žádá Josef Krtek (dosavadní národní správce se národní správy zřiká). Tehdy naposledy byl hostinec "Lesní zámeček" v provozu.

22. září 1947 je č.35 přiděleno do národní správy T.J. Sokol v Nové Vsi. 26.ledna 1948 žádá o přidělení národní správy tamtéž Divadelní ochotnický kroužek "J. K. Tyl". Protože T.J. Sokol se správy ještě nevzdal, nebylo vyhověno. 5. dubna 1948 žádá o totéž Pojizerská Jednota z Mladé Boleslavi za účelem zřízení

Fotografie představenstva nejstaršího spolku obce - spolku "rozsévačů" ("Saalgänger"), pořízená v roce 1928 v zahradě hostince "Lesní zámček", kde měl spolek svou spolkovou místnost. Mezi fotografovanými nemohl chybět pan smržovský farář Schöler (2.řada, 6.zleva) a také pan hostinský Bergmann - dlouholetý činovník spolku (2.řada, 4.zleva).

rekreačního střediska. Je jí vyhověno a později objekt získává do vlastnictví. V domě je ubytován pan Kopecký.

V listopadu 1970 koupilo dům pět mladíků z Prahy. Bylo jich pět, dnes už jsou jen čtyři: Vlastimil Pokorný, František Aubrecht, Karel Janeček, Ludvík Viktorín. V chalupě se usídlila veselá společnost a bývalý hostinec znovu ožil. Měl jsem to štěstí a jejich chalupu mohl několikrát navštívit. Ze své starobylé útulnosti nic neztratila, naopak cosi získala. A co na mě udělalo největší dojem? Na stavbě samotné nesmírně zajímavá sklepení a poté hlavně fakt, že to tu spolu ta veselá a rozrůstající se společnost tak dlouho vydržela. P.S. A ještě jedna zajímavost: až půjdete okolo, všimněte si, kolik má dům komínů.

-jas-

Dům č.p.35 / č.e.561 dnes.
(foto 9/99 jas)

Cokoli můžeme, uděláme.

Využijte služeb ČESKÉ POJIŠŤOVNY a.s.

každé první pondělí v měsíci

od 14.30 do 17.00 hodin

máte možnost v budově OÚ Nová Ves n. N.

- uzavřít nové pojistné smlouvy (životní, důchodové, úrazové, budov, domácností, odpovědností za škodu atd.),

- přepracovat stávající (mnohdy již nevyhovující) pojistné smlouvy,

- zaplatit pojistné (bez poštovního),

- sepsat "zelenou kartu",

- nahlásit pojistnou událost,

- poradit se.

Neklidný dům č.p.51

Dne 25.5.2000 v nočních hodinách na začátku nového dne vypukl v č.p.51 (Peterkovi) na okraji rákosin pod "Verkem" požár. Brzy zachvátil střechu domku a i přes brzký zásah hasičských jednotek z obce i z okolí strávil oheň střechu objektu.

Pohotovost naší hasičské jednotky dokresluje následující údaje:

Ohlášení - 1.15 hod
Vyhlášení poplachu - 1.17 hod
Výjezd jednotky - 1.26 hod
Příjezd k zásahu - 1.28 hod
Zahájení zásahu - 1.35 hod
Odjezd na základnu - 2.55 hod
Příjezd na základnu - 3.00 hod
Vzdálenost od základny - 1 km

Záškroku se účastnili pánové
K.Myslivec, M.Hušek, M.Matěcha,
J.Šíkola, R.Linka, T.Hák a J.Čižmár.

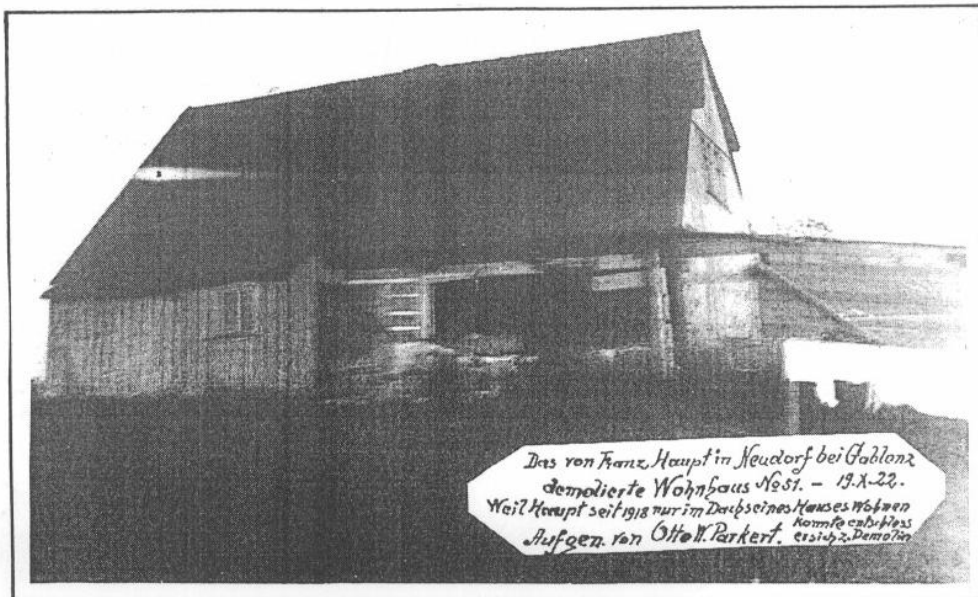
Domek krátce po požáru
25.5.00 (foto Fiala)

Perlička z kroniky obce:

19.10.1922 v poledne zdemoloval Franz Haupt sekýrou svůj dům č.p.51 kvůli svému nepříjemnému nájemníkovi Aloisi Strakovi. Jako majitel domu bydlel od roku 1918 v podkroví, zatímco jeho nájemník obýval přízemní prostory. Alois Straka v domku i po vybourání části roubení setrval, načež Haupt 10.12.1922 svůj dům zničil úplně. Následoval soudní proces a výměna bytu.

-jas-

Dobová fotografie zpracovaná
jako pohlednice zachycující a
popisující demolici domu č.p.51
(1922 - foto Parkert)

Das von Franz Haupt in Neudorf bei Gadenz
demolierte Wohnhaus Nr. 51. - 19.10.22.
Weil Haupt seit 1918 nur im Dach seines Hauses wohnen
konnte, erbaute er
Aufgen. von Ott. W. Parkert. ersth. Demolition

*Představenstvo Novoveského okrašlovacího spolku při slavnostním odhalení pomníku u pramene Nisy 29. června 1930.
(Zleva Zitta Karl - učitel, Bien Wenzel, Mai Robert, Czejka Alfred - dřívější majitel pozemku, Staffen Erwin, Müller Josef - učitel, Nitsche Johann - řídící učitel a předseda spolku, Peukert Karl, Winkler Josef - obecní tajemník, Wildner Wilhelm, Wildner Rudolf, Mai Adolf, Knobloch Anton.)*

W. THEILEIS - OBCHOD KOLONIÁLNÍ

Dolní Nová Ves čp.109

Kom.-Nr. _____ den 24. 1934
 Fol. _____

RECHNUNG

Herrn Franz Tauchmann, Glasow i. Kudenof
 von Wilh. Theileis, Kaufm. Neudorf
 Franko Haus:

	Preis	Betrag	
		K	h
24 St. Toniegeln 29cm	2.50	6	
10 " " 34 "	3.80	3	
20 " Tonbacken 29cm	1.80		
4 " Lhamothbacken 34 "	4.-	1	
12 " Tonbacken 34 "	2.80		
4 " " 42 "	3.-	1	
10 Ringschwellen Friedl.	2.-		
30 " Lhmziigeln	90h		
54 St. selbst geholt			
5 St. Ringschwellen Friedl.	2.-	1	
15 " " Proschwite	2.30	3	
Bzgl. am 31/12. 31.		287.	10
v. Theileis		445	70
In Rechnung Timffur feldigen mit Vorliebe		126	30
brennt, giftig angestrichen		1157	10

Dr. Nr. 148

* Wilh. Theileis *
Kaufmann
Neudorf a. Neisse

Dolení krám. Dnes na jeho bývalý účel upomínají už jen výlohy a starý firemní nápis nad jeho vchodem: W. THEILEIS. Dům čp. 109 byl v těchto místech vystaven krátce po prvním očíslování domů - kolem roku 1780. Roubená zemědělská usedlost tu po jejím rozšíření stála až do dvacátých let, kdy ji zakoupil hut'ský obchodník W. Theileis. Ten dřívější obytnou roubenou část domu zakomponoval do zděné novostavby svého nového koloniálního obchodu. Benzínová pumpa stojící před obchodem dodávala obchodu žádoucí světovost (její provoz byl na krátko obnoven ještě po 2. světové válce).

Wilhelm Theileis, Neudorf a. N.
Benzin- und Oil-Station
Telefon 9523.

am 24/12 1934.

	Preis	Betrag	
		K	h
20 l Benzin Spiritus-Gemisch	2.85	57	
Benzol			
2 l Auto-Oil	4.-	14	
Summa ..		71	

Staré účty z doleňho krámu:
 účet z obchodu roku 1931 (W.Theileis),
 účet na benzin a olej 1934, dodací list z
 roku 1947 (Josef Pelikán) pro truhlářství
 J. Chuma, účet z roku 1948 (František
 Kašpar).

6.6. Nová Ves 1948

LIEFERSCHEIN Nr. 49

Herrn J. Chuma, Truhlářství
 Firma Nová Ves

Mitfolgend erpfangen Sie:

5	kg. sádka	25	-
3	kg. m. l. k. k.	32	-
celkem		57	h

* Josef Pelikán *
KOLONIAL
DOLNÍ NOVÁ VES čp. 109

František Kašpar
B. P. Nová Ves

R. 0000

7/34

3.- kg fermeže a 40.-	120.-
1.- " terpetin 20.-	20.-
255 ks smirk. papír 0.70	177.50
celkem	317.50

Placeno dne 15.6. 1948.

FRANTIŠEK KAŠPAR
nár. sp. W. Theileis
NOVÁ VES čp. 109
Tel. 3230

* Wilh. Theileis *
Kaufmann
Neudorf a. Neisse

* Josef Pelikán *
KOLONIAL
DOLNÍ NOVÁ VES čp. 109

FRANTIŠEK KAŠPAR
nár. sp. W. Theileis
NOVÁ VES čp. 109
Tel. 3230

FRANTIŠEK KAŠPAR
nár. sp. W. Theileis
KOLONIAL
NOVÁ VES čp. 109

DNE 1. ČERVENCE 1947.

V Y H L Á Š K A.

OBYVATELSTVO SI OPĚTOVĚ STĚŽUJE NA VYZÝVAVÉ CHOVÁNÍ NĚMCŮ, KTERÍ DOSUD NEUZNALI ZA VHDNÉ PŘIZPŮSOBITI SE OKOLNOSTI, ŽE ŽIJÍ V NÁRODNÍM STÁTĚ ČECHŮ A SLOVÁKŮ A POUŽÍVAJÍ SVÉHO JAZYKA NA VEŘEJNOSTI ZEJMÉNA NA ULICI, V DOPRAVNÍCH PROSTŘEDCÍCH A V ZÁBAVNÍCH MÍSTNOSTECH ZPŮSOBEM, KTERÝ BUDÍ ZEJMÉNA U CIZINCŮ DOJEM PRO NÁS NEŽÁDOUCÍ. DOKONCE SE DOŽADUJÍ I V OBCHODECH NĚMECKÉ OBSLUHY - PŘI ČEMŽ, BOHUŽEL, JE JIM VYCHÁZEHO VSTÁČ JAK OBSLUHUJÍCÍMI ZAMĚSTNANCI, TAK SAMOTNÝMI VEDOUČÍMI.

TOTO CHOVÁNÍ BUDÍ VEŘEJNÉ POHORŠENÍ A NESMÍ BÝTI TRPĚNO. MÍSTNÍ NÁRODNÍ VÝBOR VYZÝVÁ PROTO DŮRAZNĚ VŠECHNY NĚMCE, ABY SI UVĚDOMILI ŽE SE ZMĚNĚNÝM STÁTOPRÁVNÍM POMĚRŮM MUSÍ BEZPOMÍNEČNĚ PŘIZPŮSOBITI A ŽE JAKÉKOLIV PROVOKACE BUDOU PRO NĚ MÍTÍ ZA NÁSLEDEK ODVETNÁ OPATŘENÍ, NEBO: ZA DVA ROKY VŠICHNI MUSELI SE NAUČITI TOLIK, ABY SE NA VEŘEJNOSTI DOHLUVILI ČESKY.

ČESKÉ OBYVATELSTVO PAK VYZÝVÁME, ABY NETRPĚLO VE SPOLEČNOSTI ANI JINDE NA VEŘEJNOSTI, ZEJMÉNA PAK NA ULICÍCH A V OBCHODECH UŽÍVÁNÍ NĚMECKÉHO JAZYKA A ABY TAKOVÉ PŘÍPADY IHNEZ OZNÁMIL OŘÁNŮM NÁRODNÍ BEZPEČNOSTI, PŘÍPADNĚ MÍSTNÍMU NÁRODNÍMU VÝBORU.

UVĚDOMTE SI, ŽE NĚMCI MAJÍ PLNĚ PŘÍDĚLY NA ÚKOR ČESKÉHO OBYVATELSTVA, ZA TÍM CO ZA VÁLKY ČEŠI VE PROSPĚCH NĚMCŮ HLADOVĚLI!

UVĚDOMTE SI, ŽE ANI TITO NEPOSTRADATELNÍ NEJSOU TAK VZÁCNÍ, ABY NEMOHLI BÝTI ZAMĚSTNÁNI JINDE.

UVĚDOMTE SI, ŽE NĚKTERÉ ŽIVNOSTI BUDOU ZRUŠENY A ŽE K ŘÁDNÉMU VEDENÍ PODNIKU PATŘÍ I BEZVADNÉ CHOVÁNÍ PO STRÁNCE NÁRODNOSTNÍ.

PŘÍSTIŽENÉ OSOBY BUDOU POKUTOVÁNY OD 100 KčS VÍŠE.

PŘEDSEDA MNV.:

Z dnešního pohledu kuriózní a odstrašující vyhláška obce z 1.7.1947 jako příloha k textu dole.

Poklidný život však brzy vystřídala válka. Na jejím konci čeká W. Theileise osud mnoha dalších - odsun. Záchrana nově nabytého státního majetku je však na dosah, národní správcové již buší na dveře.

Soupis obchodů a řemeslných živností v obci z 26.10.1945 uvádí u fy. W.Theileis - koloniál - národního správce A. Volejníka, majícího v národní správě rovněž obchůdek na Horní Černé Studnici. A. Volejník v polovině roku 1946 tragicky zahynul při havárii na motocyklu jen nedaleko obchodu.

V zápise na pamětnou sepsaném 12. června 1946 nalézáme poznámku vztahující se ke koloniálnímu obchodu. ...Po úmrtí Ant. Volejníka - bývalého národního správce byl prozatímním vedením podniku ustanoven p. Ladislav Koubek bytem tamtéž. Pro zajištění bylo inventárně zajištěno listkové zboží, listky a pokladní hotovost. Veškeré žádosti o udělení správy nad tímto podnikem byly předány oblastnímu osídlovacímu úřadu v Liberci k rozhodnutí. Zakrátko se novým národním správcem stal Josef Pelikán.

U Josefa Pelikána se nakrátko zastavíme. V zápisech rady MNV jsem o něm našel hned několik krátkých zpráv. Těch několik řádků bylo pro mě natolik zajímavých, že je připsuji. Připomínají i něco málo z temných stránek oněch čtyř hektických poválečných let plných změn.

* 28.7.1947 ...Dle telefonického rozhovoru předsedy MNV s p. Jos. Pelikánem, sdělil mu tento, že platil za 1 kg mrkve Kčs: 50.-- (1 svazek Kčs: 5.50), rovněž vyjádřil se, že nebude opatrovat nebo hlídat obecní vyhlášky (ztráta vyhlášky o zákazu německé řeči ve veřejných místnostech) p. Jos. Pelikán byl vyzván, aby si opatřil vyhlášku novou a tuto řádně vyvěsil, případně aby opsání této vyhlášky sám uhradil. Předražení mrkve bude oznámeno ONV.- cenovému oddělení.

* 11.8.1947 ...Žádost Františka Kašpara o národní správu nad firmou. Vilém Theileis, obchod koloniální v Nové Vsi n.N. čp. 109 (národní správce Jos. Pelikán) se rozřeší až po odpovědi MNO kancelář legii a posudkem kontrolních orgánů, při revisi jmenovaného obchodu.

* 15.8.1947 ...P. Jos. Pelikán odmítl vyvěšení vyhlášky o zákazu mluvení v obchodě německy a opis vyhlášky vrátil předsedovi MNV s vyjádřením, že tuto nevyvěsí a nikdo jej k tomu nemůže přimět. P. Rud. Plšek upozorňuje, že každý národní správce je povinen úřední vyhlášky uveřejnit a každý, kdo se takto zachová a nedbá úředních nařízení, nepatří do pohraničí. Rada MNV navrhuje zrušení národní správy fy. Vilém Theileis, obchod koloniální v Nové Vsi n/N, čp.109.

* 22.9.1947 ...Tajemník předčítá písemné odvolání ke zrušení národní správy nad koloniálním obchodem fy. Vilém Theileis v Nové Vsi n/N čp.109 Josefa Pelikána, podávající důvody, které jsou neopodstatněné.

* 1.3.1948 ...Josef Pelikán byl vyzván, aby do 29.2.1948 předložil doklad o přednostním právu, jelikož tak neučinil, bude musít nár. správu předati Františku Kašparovi, býv. pol. vězni.

* 3.5.1948 ...Odvolání k výpovědi z bytu býv. nár. spr. Josefa Pelikána předčítá tajemník. Toto odvolání se naprosto rozhodně zamítá, neboť jmenovaný v den 25.2.1948 provokativně sňal státní čsl.vlajku, která byla již od rána vyvěšena, jak bylo svědecky dokázáno (2 svědky). Zároveň bude požádán SNB o vyšetření...

Zakrátko (na krátko) přebírá národní správu p. F. Kašpar.

Někde tady končí (na přích 41 let) éra soukromého podnikání v obci. Krámek však byl v provozu ještě dlouhou řadu let.

-Pokračování příště-

-jas-

Nisa - název, jehož původ není a zřejmě ani nebude jednoznačně určen. Množství otázek a teorií o názvu toku jakoby se přenášelo i do polemik o místě jeho hlavního prameniště.

Miroslav Nevrlý ve své Knize o Jizerských horách píše: "...nejméně čtyři Nisy odtékají z Jizerských hor. Za hlavní tok je považována Lučanská Nisa, pramenící pod Černou Studnicí..."

Poprvé se s názvem Nisa setkáváme v listině z roku 1241. V ní český král Václav I. přesně vymezuje hranice Čech vůči Horní Lužici: "...abinde in Nizzam, Nizzam sursum ursque..." - tedy "...odtud k Nise, Nisou nahoru...". Prostor kolem horního toku Nisy byl však tehdy ještě téměř neproniknutelnou lesní divočinou. I sem ale postupně proniká člověk, aby se tu natrvalo usadil a pozvolna zdejší krajinu přetvářel. Postupně každý zdejší potok, kopec nebo skála získávají své jméno.

Konečně na mapě z roku 1713 nalézáme označení **Neisborn** - tedy studánka, kde vyvěrá Nisa či pramen Nisy (podobný název je k nalezení jen nedaleko - Schwarzbörn - tedy Černá studna). Zakresleno je na severovýchodním okraji dnešní obce Nové Vsi nad Nisou (r. 1720 Neudorf). Müllerova mapa Čech z roku 1720 na téměř místě uvádí obdobný název **Neisbrunn**. Stejně tak je tomu i na jiných mapách té doby. Josefínský popis z let 1764-69 se o téměř místě zmiňuje jako o **Neissbrunnu** - pramenu Nisy, vyvěrajícím na bažinaté louce na okraji Nové Vsi. Krom toho Josefínský katastr z let kolem roku 1788 označuje celý komplex novoveských parcel č.IV v okolí pramene názvem "**An dem Neiss Fluss**" ("u potoka Nisy") a podobně jsou označeny parcely ve stabilním katastru z roku 1843 - "**An dem Neissefluss**", kde samotné prameniště je pojmenováno jako "**Neisse Entsprung**" (prameniště Nisy) a podobně je tomu s malými obměnami i na všech pozdějších pozemkových mapách.

Výřez z Müllerovi mapy Čech (~1720) a z rukopisné mapy J. Birkenfelse (~1750).

Zatímco s označením pramene Nisy se setkáváme pouze v Nové Vsi, Nisou je postupně nazýváno hned několik jizerskohorských toků. A tak z původně **Loučného potoka** (**Lauczny potok** - **Lautschneibach**), vyvěrajícího na "**Klikvové louce**" - rašeliništi nad Bedřichovem - se postupně stává "**Rýnovická voda**" (**Reinowitzer Wasser**). Nisa **Loučná**, **Mšenská**, **Rýnovická**, **Bílá**,... Z "**Hahnwasser**" (Hahn = nízký lesík) - potoka pramenícího nedaleko Bramberku se stává **Bramberská Nisa**. Dnešní Novoveský potok - původně na horním toku bez názvu a až na hranici Nové Vsi s názvem "**Waldflösselbach**" (lesní říčka) nebo "**Rauschendes Wasser**" ("**Hučící voda**") je přejmenován na **Novoveskou Nisu**. **Mšenská voda** (**Grünwalder Wasser**) se mění na **Mšenský potok**, **Mšenskou Nisu** a **Nisu Jindřichovskou**. Konečně Nisa, pramenící na Nové Vsi je přejmenovávána na **Nisu Jabloneckou** či **Lučanskou**. Jen **Černá Nisa** zůstala Černou.

Tvůrcem většiny nových názvů je maxovský učitel Fidelio Finke, který stál u zrodu tehdy nové vlastivědy jabloneckého okresu vydané v roce 1902. V tehdejší jabloneckém deníku (**Gablonzer Tagblatt**) se krátce po vydání vlastivědy objevuje polemika mezi Fideliem Finkem a Adolfem Elgerem - řídícím učitelem novoveské školy a představeným obce Nové Vsi. Elger ve svém článku chválí nové záslužné dílo a zároveň píše: "...odmítám zásadně nová označení novoveských toků - Novoveská a Lučanská Nisa. Pojmenování "**Lučanská Nisa**" nahrazuje původní název "**Nisa**". Tento tok je uznaným prameništěm Nisy a pokud by si obec přála jméno změnit, učinila by tak oficiální cestou, aby se toto jméno objevilo i na mapách pozemkových a ostatních. Nisa v obci pramení a dlouhým obloukem ji obtéká a výsledné spojení - Nová Ves na Lučanské Nise mi připadá smutné..." . Finke vysvětlil, že nové označení sloužilo především k lepšímu odlišení jednotlivých toků v textu a slíbil nápravu.

Patriotický přístup novoveského učitele - jak se zakrátko dozvíme - nebyl našťástí ojedinělý.

Samostatná obec Nová Ves nad Nisou se zprvu slula pouze "Neudorfem" - Novou Vsí. Zajímavá je zmínka v Lilieho vlastivědě (1894), podle které měla nést horní - tedy starší část obce v dávných dobách pojmenování "Neissedorf" - vesnice Nisa/ý (není doloženo). Po spojení dolní části obce s již existující obcí Novou Vsí v roce 1876 nalézáme na novém obecním pečeti dle poprvé název Neudorf a/N - Nová Ves nad Nisou. Přívlastek "nad Nisou" se postupně ustaluje i u okolních měst a obcí - u Jablonce, později Lučan, Mšena, Proseče, Janova, Loučné.

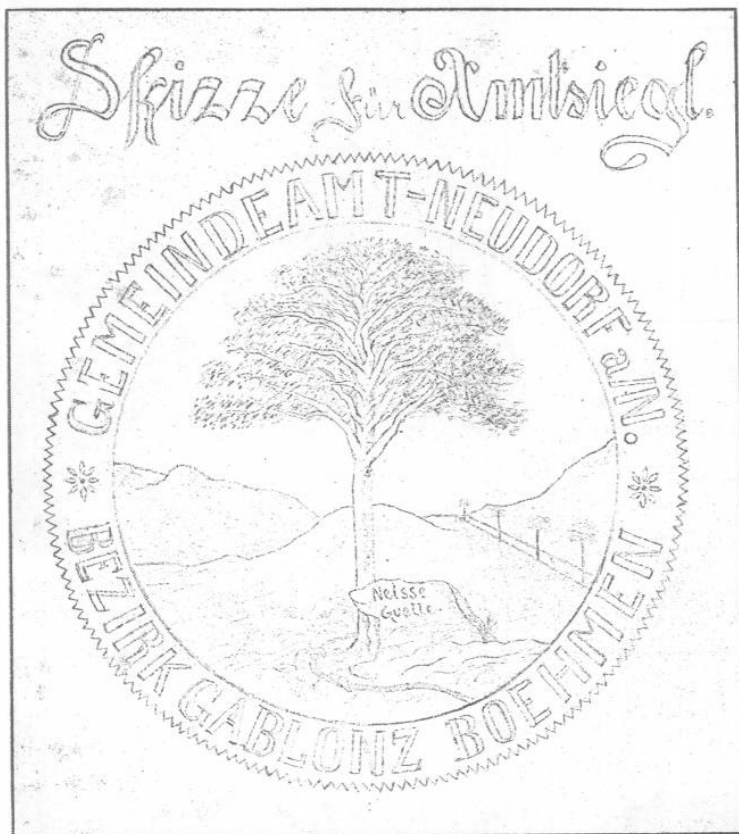
Kolem roku 1890 uvádí obec v život nový obecní znak, který je umístěn i na nové obecní pečeti dle. Nový znak zpodobňuje právě pramen Nisy, vyvěrající z kamenné studánky zpod kořenů stromu (z návrhu je zřejmé, že jde o olši). Po stranách terén vystupuje vzhůru, úpatím prochází cesta se stromořadím.

Gemeindeamt Neudorf den 8. November 1878.

Výřez z dokumentu sepsaného na obecním úřadu v Nové Vsi 8.11.1878 dva roky po připojení dolní části obce. Dokument obsahoval i otisk obecního pečeti dle, kde poprvé objevují ono "nad Nisou" (a/N). Listina byla podepsána tehdejší představeným obce Antonem Weissem - obchodníkem se sklem - v úřadě od r.1878 do 1880.

Anton Weiss

Originální návrh obecního znaku a přílepka na dopisy - obojí pochází z období po roce 1890. Na obecních pečeti dle (dole) je oproti původnímu návrhu doplněna druhá silnice se stromořadím.

Jak velký význam přikládali prameni Nisy zdejší obyvatelé ukazují i dva návrhy na přejmenování samotné obce Nové Vsi nad Nisou. První pochází z 11.7.1940. Tehdejší starosta obce navrhoval přejmenování na „Neissetal“ („údolí Nisy“). S druhým návrhem přichází 9.2.1948 okresní kronikář a fidič učitel v.v. ze Zásady p .J.Lhota. Ten chtěl naši obec přejmenovat na „Nisu“. Oba návrhy jsou zajímavým svědectvím své doby.

~1900 - 1918

1918 - 1938

1938 - 1945

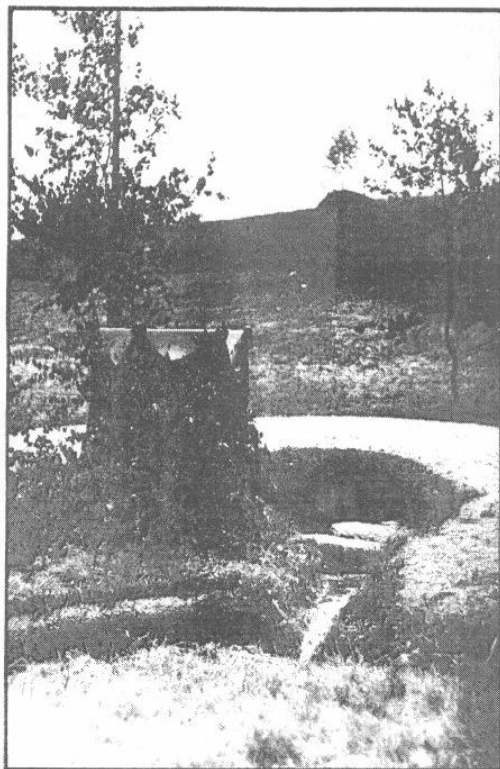

od 1995

Ve stejné době – již roku 1899 – se nově založený novoveský Okrašlovací a pěstitelský spolek začal zabývat myšlenkou zřít u pramene Nisy pomník a přístupovou cestu. Majitel pozemku nakonec se stavbou souhlasil, ponechal si však právo

s cestou volně disponovat. Podmínka se zdála spolku nepřijatelná a tak byla stavba cesty započata po dohodě s majitelem pozemku až po téměř třiceti letech, v roce 1929. Tentýž rok byla přístupová cesta dokončena a další rok – 29. června 1930 – byla uspořádána velká lidová slavnost, při které byl slavnostně odhalen pomník s nápisem „Neissequelle (pramen Nisy) 1930“. Kámen sem byl přivezen z Bukové hory u Jiřetína.

„Milý obyvatelé údolí Nisy...“ – titulní list programu slavností u pramene Nisy (1930).

Pomník u pramene Nisy krátce před slavnostním odhalením a záběr ze slavnosti (foto Rud. Weiss 29.6.1930)

Anpflanzungs- und Ortsverschönerungs-Verein

in Neudorf a. N.

LIEBE NEISSETALER!

Neudorf a. N., im Mai 1930.

Dieses Schreiben richten wir sowohl an Euch, die Ihr innerhalb des Böhmerlandes am Strande der Neisse wohnt, als auch an alle lieben deutschen Brüder in Deutschlands Gauen, die längs der Neisse ihren Wohnsitz haben.

Wohl mancher, der mit Neissewasser getauft worden ist, sei er aus Reichenberg, Zittau, Görlitz, Forst oder von weiterher, wird sich noch wenig Gedanken darüber gemacht haben, wo dieses Gewässer eigentlich seinen Ursprung nimmt. Nun, um es gleichi vornweg zu sagen, es entspringt bei uns in Neudorf an der Neisse, am Fuße des Schwarzbrunnberges, im lieblichen, walddreichen Isergebirge. Aus einer Bergwiese sprudelt die Quelle, die nie versiegt, klar und rein und wir wünschten wohl, daß das Wasser ebenso hell und klar bis zu Euch gelangen möchte. Das kleine, von munteren Forellen bevölkerte Bächlein, rinnt entlang der nahen Wasserscheide zwischen Nord- und Ostsee, erhält bald Zulauf und wendet sich über Wiesental, Bad Schlags, Gablonz, weiterhin nach Reichenberg, um dann bei Zittau auf deutsches Gebiet überzutreten.

Neudorf ist ein deutscher Isergebirgsort in 600 m Seehöhe mit ungefähr 2000 Einwohnern, die meist in der Glasindustrie beschäftigt sind. Gablonz, unsere Bezirksstadt und unser Nachbarort, ist als Mittelpunkt unserer äußerst mannigfaltigen Glas- und Schmuckwarenindustrie in der ganzen Welt bekannt.

Wenn wir Neudorfer auch nicht gerade im Überfluß leben, so leiden wir doch an Vereinen keinen Mangel. Es ist daher nicht verwunderlich, daß wir unter anderen einen rührigen Anpflanzungs- und Ortsverschönerungs-Verein haben, der es sich im Jahre 1929 angelegen sein ließ, die Hauptquelle der Neisse zu fassen und einen Zugangsweg zu ihr zu bauen. Nun soll noch eine kleine Anlage um die Quelle geschaffen werden. Dies alles erfordert Mittel, die aber noch nicht zur Gänze aufgebracht sind. Daher beabsichtigt der gelehrte Verein ein

GROSSES VOLKSFEST

zu veranstalten, dessen Ertrag für diesen Zweck verwendet werden soll. Es ergeht daher an Euch, liebe Mitbewohner des Neissestrandes, die herzlichste Einladung zu diesem Feste, das am

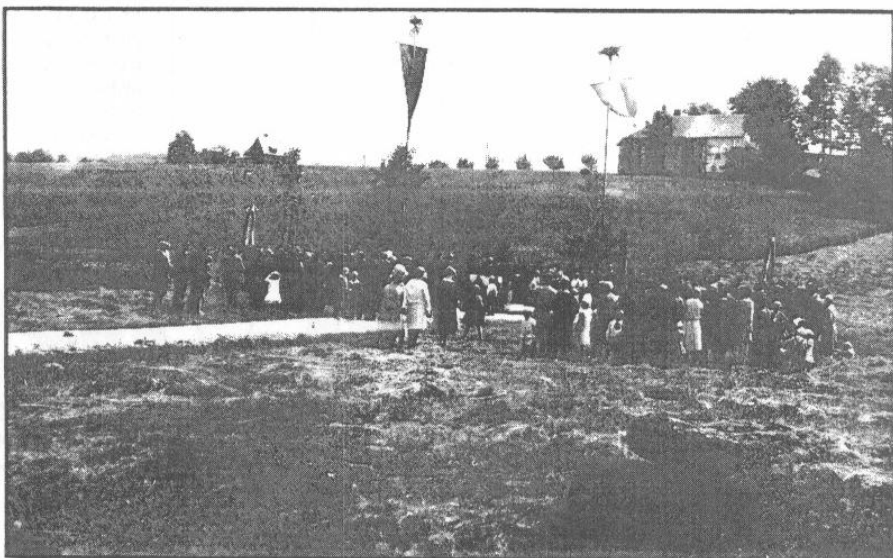
29. Juni 1930

in Neudorf stattfinden wird und das alle Neissetaler zu ernster und fröhlicher Feier vereinen soll.

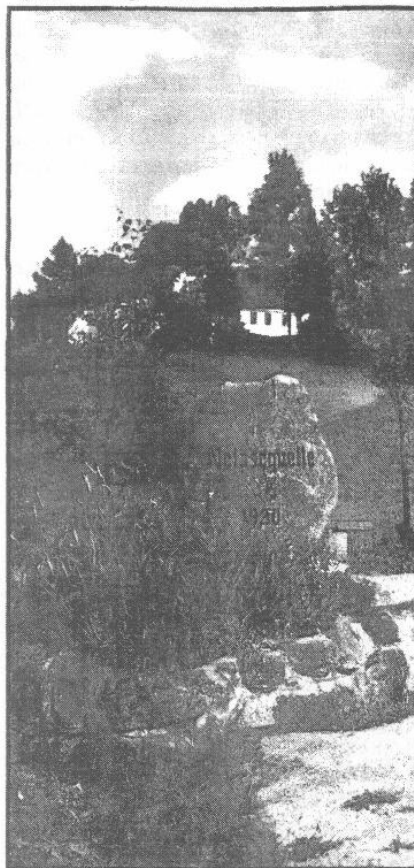
Po 2.světové válce bylo prameniště ponecháno dlouhou dobu svému osudu. Na kamení se posléze vedle původního názvu objevil i barvou psaný český text. Dnes je původní nápis překryt bronzovou deskou s českým textem z roku 1980. Zeleň rostla a zanedlouho prameniště zcela pohltila. Nerealizovaný záměr okrašlovacího spolku zřít u pramene Nisy parkovou úpravu se tak zrealizoval téměř sám.

Díky pochopení bývalého starosty obce pana Veselého mohlo být přistoupeno v polovině roku 1997 k úpravám prameniště. Stačilo „pouze“ prořezat, vyřezat, posekat, shrabat... Perk na přístupovou cestu poskytla pískovna u hasičské zbrojnice měnící se ve volejbalové hřiště, dřevěné sloupky na vstupní bránu – staré el. sloupky – ležely opodál a šindele a dřevo na stříšku poskytl pan Syrovátko ze své staré střechy. Potom následovali ještě lavičky a můstek, vystavění prameniště z kamenů ležících u nedalekého pole... Na zkrášlovacích pracech se podíleli pan Jiří Matys, Petr Mokřý, Arnošt Berka, Michal Velíšek a já. Na úpravách se podíleli též členové Československého turistického sdružení přátel přírody z Jablonce nad Nisou.

V létě 2000 byla zaměstnanci obecního úřadu nainstalována u pramene Nisy informační tabule s mapou, jako jedna z informačních tabulí získaných z projektu PHARE CBS– vícejazyčný navigační systém turistů – započatého v létě 1998.

*Představenstvo novoveského Okrašlovacího a pěstitelského spolku při odhalení pomníku u pramene Nisy.
(foto O. Engelmann – Smržovka 1930)*

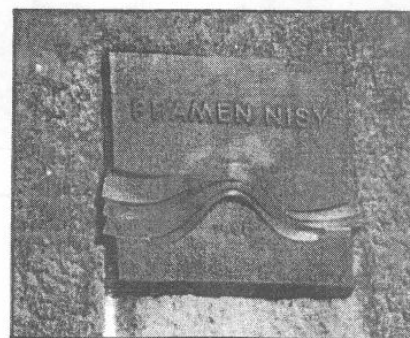
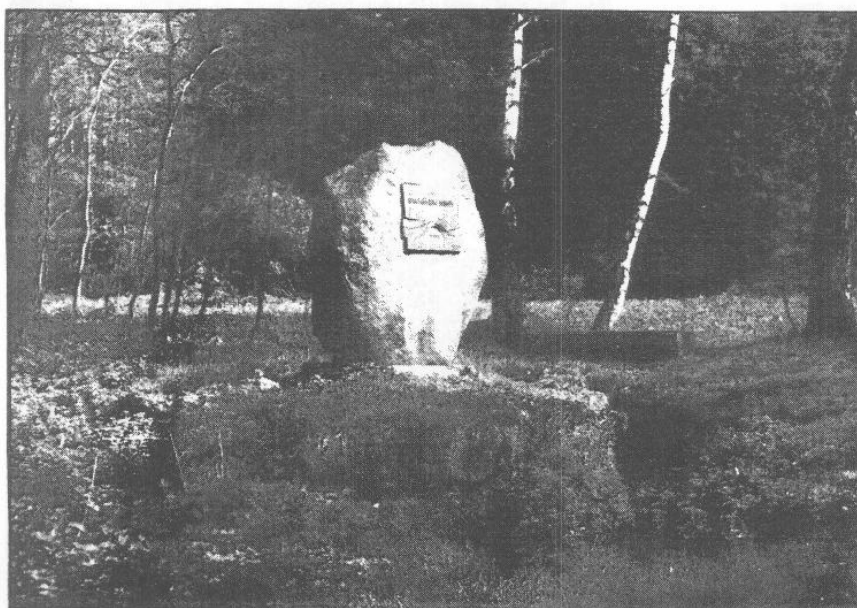

Sousední Smržovce se podařilo na začátku roku 2000 z programu PHARE CBC získat finanční podporu pro svůj projekt rekonstrukce vyhlídkového okruhu zahrnujícího i novoveský pramen Nisy. Projekt realizovala fy. Taxus s.r.o.. V rámci projektu byl zhotoven hatový chodník od cesty vedoucí skrz údolí pod Třemi lípami podél toku Nisy k jejímu prameni, trasa osazena lavičkami a mapou s vyznačením vyhlídkového okruhu, byla zhotovena pěšina k ohništi a i tam osazený

Fotografie ze slavnostního odhalení pomníku (fotoateliér Oscar Engelmann – Smržovka 1930).

V padesátých letech kdosi nad původní nápis dopsal bílou barvou český text.

V roce 1980 nahradila původní nápis bronzová deska. Zhotovit ji nechal tehdejší Okresní národní výbor v Jablonci po dohodě s CHKO Jizerské hory.

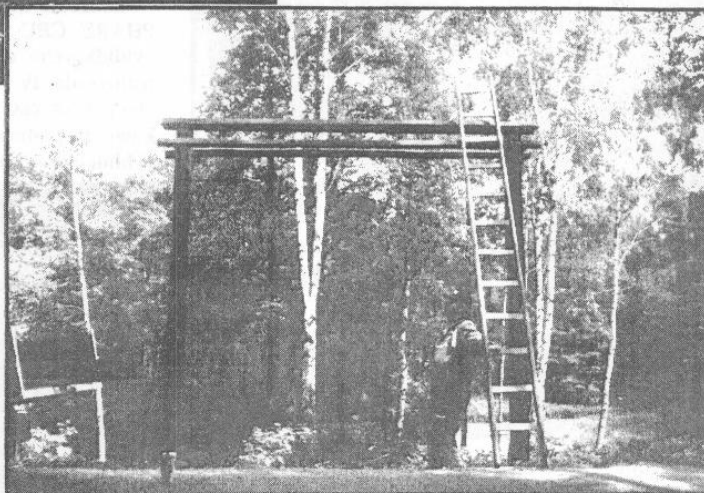
Prameniště (-jas-5/1997)

nové lavice, na přístupové cestě vznikly protierozní stupně. 17. října 2000 v 15.00 byl u pramene Nisy projekt ukončen slavnostním odhalením pamětního kamene. Slavnosti se účastnili představitelé Evropské komise, Euroregionu Nisa, Agentury regionálního rozvoje, Okresního úřadu z Jablonce n/N, Fondu životního prostředí, zúčastněných obcí (především starosta města Smržovky pan Vladimír Kahánek) a další hosté.

Prameniště skryté v zeleni před rekonstrukcí (-jas-5/1997)

Foto zachycující stavbu „slavobrány“ a výřez nadbytečného stromoví, pózuje J. Matys (-jas-7/1997)

V přiblížení znovudobavení obecního znaku.

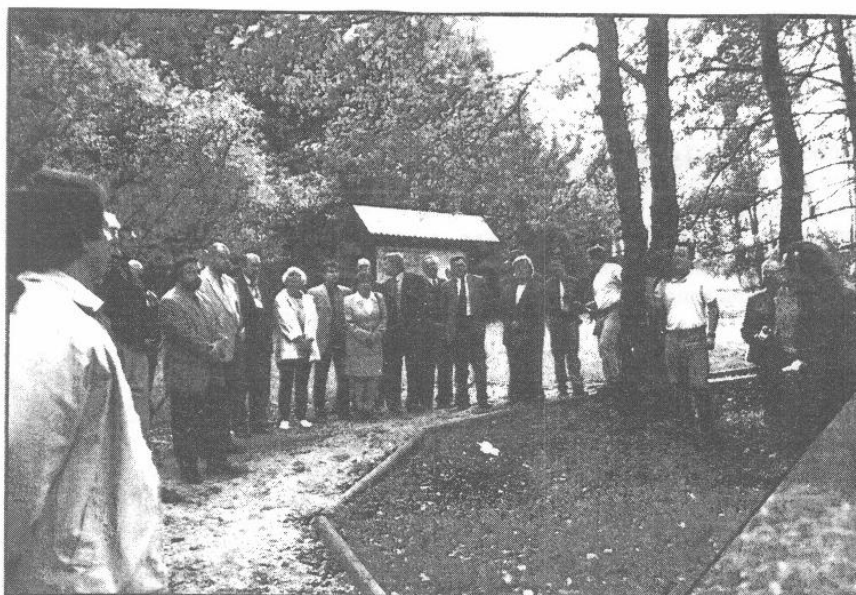
V Nové Vsi nad Nisou 1.12.1995

*Vladislav
starosta obce*

Po celých 50 letech, kdy již znak obce upadl v zapomnění, se jej podařilo díky pochopení bývalého starosty obce pana V. Veselého uvést znovu v život.

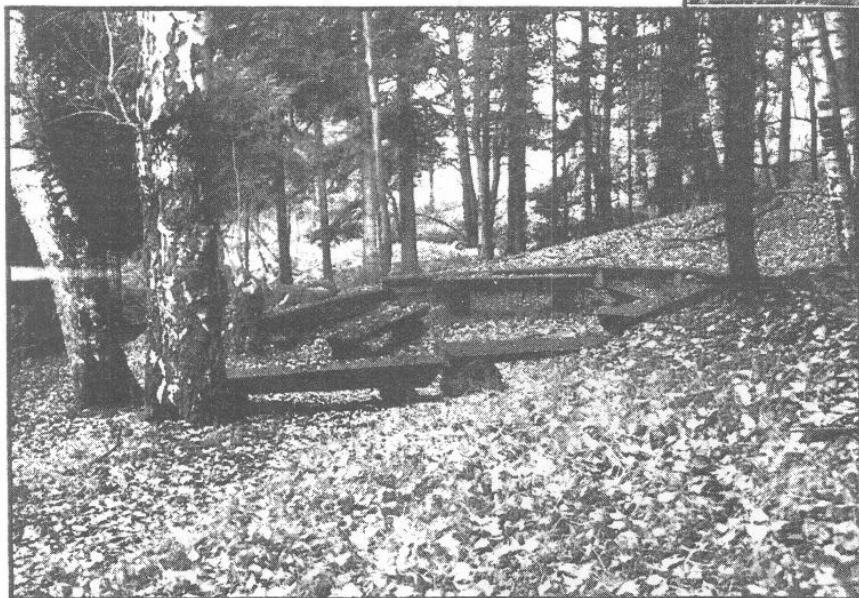
Foto upraveného prameniště (M. Drahoňovský – převzato z časopisu Jizerské a Lužické hory 1998)

Snímek ze slavnostního ukončení projektu PHARE CBC – rozvoj turistických stezek a z otevření Smržovského vyhlídkového okruhu k prameni Nisy (foto -agd- 17.října 2000)

Příležitostné razítko ze slavnostního otevření vyhlídkového okruhu k pramenům Nisy.

Kámen s pamětní deskou umístěný v areálu prameniště a slavnostně odhalený u příležitosti slavnostního otevření smržovského vyhlídkového okruhu. Pamětní deska obsahuje text:

**VYHLÍDKOVÝ OKRUH K PRAMENI NISY
OTEVŘENO DNE 17.10.2000
REKONSTRUKCE BYLA PROVEDENA
ZA PŘÍSPĚNÍ EU A MĚSTA SMRŽOVKA
(foto -agd-)**

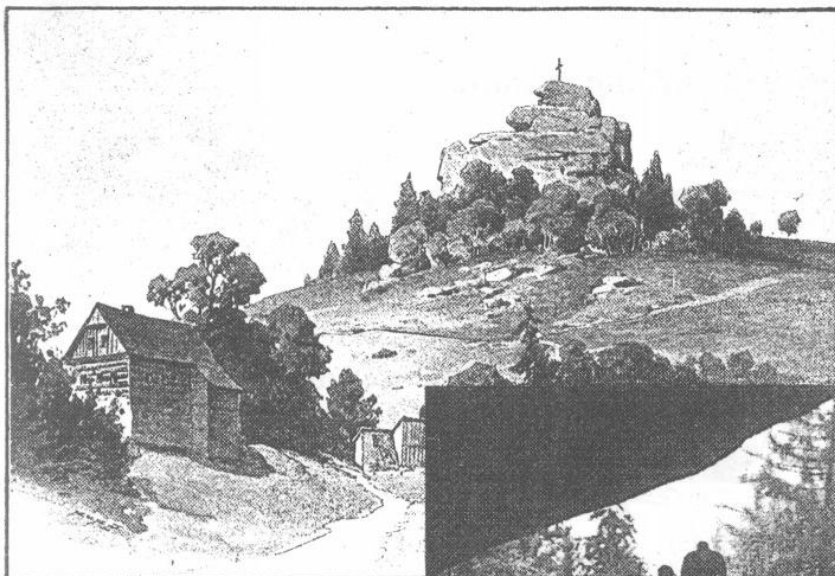
Ohniště si u pramene Nisy založila místní omladina v polovině osmdesátých let. Součástí rekonstrukce bylo i jeho zpřístupnění a zhotovení nových lavic (foto -agd-)

Nyní je před námi úkol z nejtěžších, pravidelná dlouhodobá údržba areálu pramene Nisy. V současnosti se tohoto úkolu vzorně zhostili zaměstnanec obecního úřadu K. Myslivec a civilkář J. Šantavý za pomoci prázdninových brigádníků a pod vedením starosty obce M. Fialy.

Co říci na závěr? Úryvek z programu slavností u pramene Nisy (29.6.1930) říká vše: „...z horské louky vytryská pramen, který nikdy nevysychá, čistý a průzračný a my si přejeme, aby voda z něj dorazila zrovna tak jasná a čistá až k Vám...“.

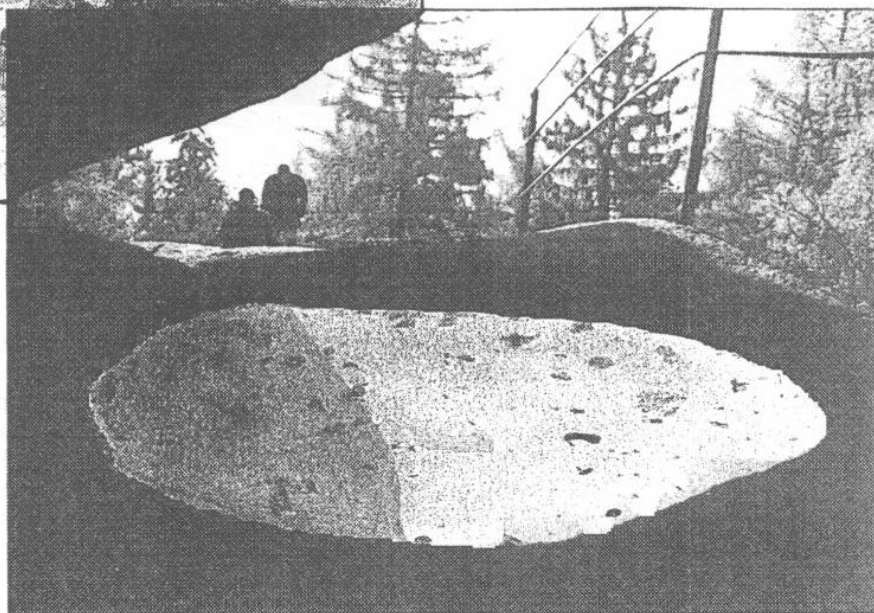
-jas-

Finkštejn

*Finkštejn ve Smržovce
na kresbě Karla Liebschera
(Severní Čechy XII ~1900)*

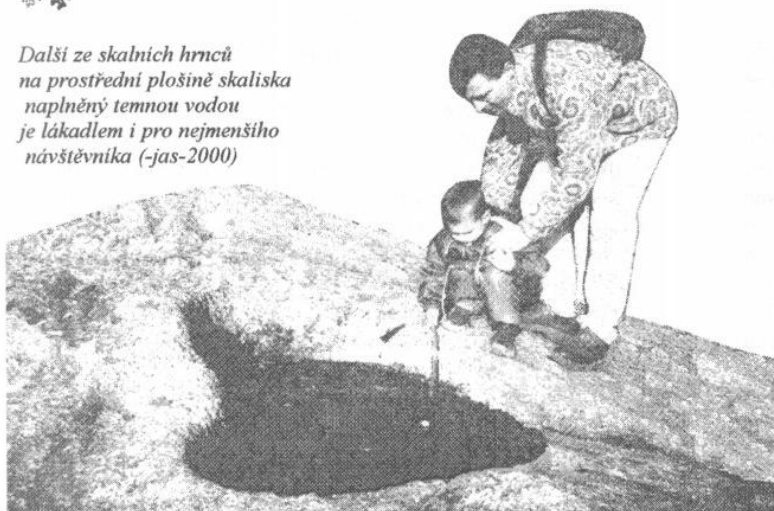
*Největší ze skalních hrnců
na Finkštejně - Čertova studna
- působí pod skalní římsou
bezedným dojmem... (-jas-2000)*

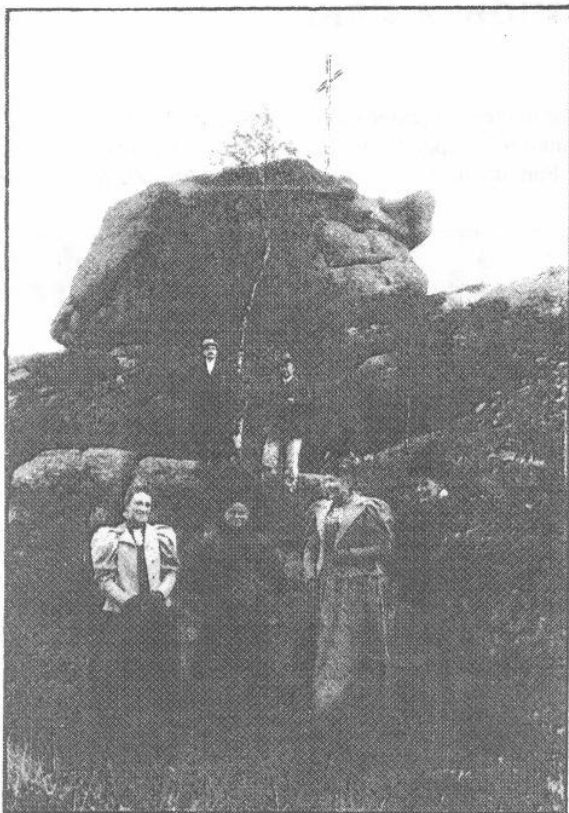
Na skalní vyhlídku nás ze smržovského velkého náměstí zavede modře značená turistická cesta. Po dvaceti minutách stoupaní nás v lesním příšerí překvapí mohutné žulové skalní bloky sahající do výše třiceti metrů. Ze severní strany můžeme stoupat po schůdkách směle k vrcholu.

Krom vrcholového skaliska jsou skalní bloky zformovány do dvou nad sebou ležících vyhlídkových teras. Na té nejnižší položené nás pod skalní římsou upoutá mohutná až po okraj tmavou vodou naplněná skalní mísa, mající v průměru 1,28 m a hluboká 50 cm, nazývaná "Čertova studna". Na obou plošinách je potom porůznu roztroušeno dalších devět menších skalních hrnců. Ve středu horní plošiny se tyčí vrcholové skalisko s vytesanými strmými schůdky, po kterých lze díky opravenému zábradlí vystoupat bez větších obtíží na nejvyšší část vyhlídky. Před námi se rozprostírá město Smržovka orámované Černostudničním hřebenem.

*Další ze skalních hrnců
na prostřední plošině skaliska
naplněný temnou vodou
je lákadlem i pro nejmenšího
návštěvníka (-jas-2000)*

Jak moc se toto místo oproti dřívějším dobám změnilo? Především všudypřítomnou zeleň, obklopující skaliska ze všech stran a vytvářející kolem skalního velikána zelený amfiteátr, bychom zde před 80 lety marně hledali. Tehdy vytvářelo osamocené vrcholové skalisko na vyvýšenině - "Dvorském kopci" nad velkým náměstím nepřehlédnutelnou dominantu celého městečka. Mezi zdejšími lidmi vžitý název pro skalisko - "Finkštejn" - je velmi starého původu a vrací nás k samotným počátkům osídlení místa. Nahlédneme-li do rozdělení osady podle gruntů dle urbáře rohozeckého z roku 1687, narazíme na nápadně velký lán půdy o tehdy uváděné výměře 112 jochů,

Z návštěvy Finkštejnu (F.Simm-Kokontin ~ 1895)

Kouzelná kniha Severní Čechy z roku 1902 v sobě ukrývá rovněž krátké pojednání o Finkštejnu. Podmanivá čeština přelomu století vybízí k doslovné citaci: ...K severu nad městečkem Smržovkou dosti strmě pne se lysý vrch Finkenstein (688 m.), věnčený skupinou skalisk. Příkrou cestou vylézá se na kopec a po schůdkách vzhůru na téměř balvanů, ke kříži tu vztyčenému. Ale spíše než pěkná vyhlídka vábívá sem hluboký kotel, z něhož vede žlábek, dující se na prostřední skále. Jako jinde i zde nekritická mysl viděla ve zbytcích ledovcové činnosti pohanské obětiště krvavé, jenže tu domněnka pověrečná hluboce v lidu se zakořenila, takže opletl si šeré skály vínkem pochmurných pověstí...

A když už je řeč o pověstech, tady jsou:

Satan na Finkštejně.

Jednou se Satan rozhodl v okolí tropit nekalotu a Finkštejn si zvolil za své sídlo. Jednou, když byl nepřítomen, rozhodl se jeden statečný muž na vrcholu skály vztyčit kříž, aby další Satanovo působení tady bylo nemožné. Když se Satan navrátil a spatřil kříž, byl zachvácen hrůzou, upadl, a tak ve skále vytvořil prohlubeň ve tvaru kotlíku. Potom s řevem místo opustil.

O skřítku Sklenaříkovi.

Jednou na Finkštejnu bydlel nešťastně zamilovaný skřítek Sklenařík. Přestože ho dívka, do které se zakoukal, odmítla, daroval jí velkodušně svatební dar, mísu dukátů, a jejímu ženichovi zařídil v horách sklářskou pec. Pak ale nad svým neštěstím plakal tak, že slzy jeho lítosti a žalu naplnily hluboký skalní hrnec.

9.května 1945 dorazil proud Rudé armády do Smržovky a tam se usídlil štáb gardové divize pod vedení generálmajora Samochvalova. Na jeho počest byla skalní vyhlídka nad městem nazvána vyhlídkou generálmajora Samochvalova. Dalším pokusem o přejmenování byl název "Hvězda" a posledním bylo pojmenování "Vyhlídka".

Starý název **Finkštejn** přetrval do dnešních dnů a to je dobře. Má v sobě zakódovaný kus zdejší historie, kus jedinečnosti, kus tajemna, je nedílnou součástí krajiny, v níž žijeme.

Starosta Smržovky pan Vladimír Kahánek stoupá k vrcholu Finkštejnu následován dalšími hosty při slavnostním otevření smržovského vyhlídkového okruhu 17.října 2000.
(foto R.Čejka-MF DNES)

dnešních cca. 65 hektarů. Osedlým je Christian Funk (Fink) provozující na **Smržovském potoce** ("Grundbach") mlýn. Oproti ostatním gruntům nápadnou velikost usedlosti by bylo možno vysvětlit buď neúrodností zabrané půdy, výsadním postavením majitele vzešlého z nám neznámých příčin či vzniku gruntu na pozůstatcích v dřívějších dobách tady založeného areálu desfourské skelné hutě, zrušeného a odprodaného například díky nedostatku dřeva, střídajícím se nájemcům či obavám ze vzniku požáru v sousedství nově založeného panského dvora. V roce 1699 se poprvé setkáváme s názvem "Finkmühle" - "Finkův mlýn" podle jeho majitele Finka. Na něj upomíná i název nedaleko položeného skaliska "Finkštejn", poprvé zmiňovaného až v Josefském katastru na válečné mapě z roku 1770 (Finkenstein).

V roce 1868 vznikl nápad přejmenovat žulovou skálu tyčící se velkolepě nad smržovskou radnicí na "**Starostův kámen**" - "**Bürgermeisterstein**". Název se však neujal. Roku 1883 nechala paní Francziska Lukeová vztyčit na vrcholku skály veliký dřevěný kříž.

12. ledna 1899 oslavila smržovská sekce jizersko-ještědského horského spolku první rok svého trvání. A měla co slavit. V prvním roce své působnosti se sekci podařilo pro veřejnost zpřístupnit skalní vyhlídku **Finkštejn** nad městem. Stavební náklady činily 364 zlatých a 25 krejcarů. Slavnostní otevření se konalo 26. června 1898.

